

ВІСНИК THE HERALD

-VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

СВІСЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК

З М І С Т

Живий дороговказ	1
Д-р М. Кушнір — Український націоналізм — джерело історіотворчої свідомости	2
Розмова з луною (поезія)	4
І. Боднарук — Ольга Кобилянська	5
І. Левадний — Біля свіжої могили	7
М. Заклинський — Чому Карл XII не пішов на Москву?	9
Л. Мурович — З чужої ліри	10
Історичні факти говорять	12
В. Щербій — Хамелеони колишні і сучасні	16
І. Манило — Повістка (поезія)	18
Спостерігач — УНРада в перманентній кризі	19
Лист до редакції Р. Млиновецького	21
Події великі і маленькі	22
В. С-ко — Сталінова дочка в Америці	23
Рецензії: В. Гаврилюк — „Про вруна справжньої поезії”; В. Ласовський — „Кассандра”	25
З життя Відділів	27
Микола Сумний — Закон акції і реакції (гумореска)	30
Б. К. — Пацифікація с. Стара Ропи в 1919 р.	32
С. Куп'янський — Де наші репатрійовані люди?	33

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

Немає української родини без української книгозбірні!

Немає української книгозбірні без видань ООЧСУ!

ПРОГОЛОШУЄМО ВИПРОДАЖ КНИЖОК ЗА ГОТІВКУ

Е. Маланюк: Illustrissimus Dominus Mazepa — тло і постать, стор. 32	0.50	В. Січинський: Крим (історичний нарис), стор. 31	0.25
Е. Маланюк: Малоросійство, стор. 36	0.50	П. Мірчук: З мого духа печаттю (25-ліття ОУН), стор. 30	0.25
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, стор. 82	1.00	П. Мірчук: Відродження української ідеї, стор. 63	0.50
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, стор. 80	0.50	П. Мірчук: Під покров Богородиці (свято УПА), стор. 32	0.25
Е. Маланюк: Остання весна (поезії), стор. 104	1.50	П. Мірчук: Українська визвольна справа і українська еміграція	1.00
* Історія Русів, стор. 346	3.00	С. Збараський: Крути, стор. 104	1.00
Д. Донцов: Підстави нашої політики, стор. 210	2.75	Г. Косиника: Фавст з Поділля, стор. 95	1.00
Д. Донцов: Правда Прадідів великих, стор. 95	0.50	П. Савчук: Гетьман Мазепа	2.00
О. Оглоблин: Гетьман Іван Мазепа та його доба, стор. 410	6.00	П. Савчук: Ідея і любов (драма на 3 дії)	0.50
О. Оглоблин: Думки про Хмельниччину	1.00	П. Савчук: Чотирьох з мільйонів (трагедія на 5 дії)	1.00
О. Оглоблин: Українсько-московська угода, сторінок 100	0.50	П. Савчук: Облога замку (мелодрама на 5 дії)	1.00
О. Оглоблин: Хмельниччина і українська державність, стор. 24	0.25	М. Островерха: На закруті, стор. 142	2.00
О. Оглоблин: Думки про сучасну українську історіографію, стор. 87	1.50	М. Островерха: Великий Василяннн, стор. 48	0.50
А. Княжинський: На дні ССРСР, стор. 232	2.75	М. Островерха: Гомін з далека, стор. 127	1.50
У. Самчук: Чого не гоїть вогонь (роман), сторінок 288	3.75	О. Вабій: Повстанці (поема), стор. 180	2.00
Ф. Одрач: Щебетун (повість), стор. 294	2.50	О. Запорожець: В одвічній боротьбі, стор. 370	2.00
Т. Ерем: Советський акваріум, стор. 142	0.50	М. Чубатий: Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй	2.50
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніг, сторінок 44	0.50	Хосе Ортега: Бунт мас	2.00
Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, сторінок 154	1.25	Вадим Лесич: Кам'яні луни	1.50
М. Щербак: Багаття (лірика), стор. 64	0.75		
М. Щербак: Шлях у вічність, стор. 29	0.25		
В. Гришко: Панславізм в советській історіографії і політиці, стор. 37	0.25		
В. Кравців: Людина і вояк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), стор. 31	0.25		
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1960, 1961, 1962, 1963, 1964 (тверда оправа)	6.00		
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, стор. 15	0.15		
Е. Ляхович: Форма і зміст українських змагань	2.50		

АНГЛОМОВНІ ВИДАННЯ

Le Vasseur De Beauplan: A Description of Ukraine	3.00
N. Chirovsky: The Economic Factors in the Growth of Russia	3.75
N. Chirovsky: Old Ukraine	7.00
N. Chirovsky: The Ukrainian Economy	1.50

Замовлення висилати на адресу:

V I S N Y K

P. O. Box 304, Cooper Station

New York, N. Y. 10003

ОРГАНІЗУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ „ВІСНИКА”! ВИРІВНЮЙТЕ ЗАДОВЖЕННЯ!

ВІСНИК

АКТ 30 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

ЖИВИЙ ДОРОГОВКАЗ

У той час, коли капітулювала перед Гітлером Франція, коли Велика Британія підготовлялась до вирішного бою і Вінстон Черчілль не міг обіцяти британцям нічого більше, як сльози, кров у боротьбі і піт в тяжкій праці, — тоді, спираючись лише на свої власні сили, на віру у свою правду, Україна сказала тверде, рішуче слово.

26 років тому, 30 червня 1941 року, з радіовисильні ім. полк. Євгена Коновальця у Львові рознеслася вістка: з ініціативи Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери Національні Збори проголосили акт відновлення Української Державности і покликали державне Правління з Ярославом Стецьком на чолі. Цей всеукраїнського значення акт благословили Князі наших Церков — Православної і Католицької.

Негаймо після того німецькі окупанти розпочали репресії, 11 липня 1941 р. був виконаний атеїтат на Ярослава Стецька, з якого, однак, він вийшов живим, утративши тільки вірну людину-шофера. Наступного дня Голова Правління з численними іншими провідними діячами був арештований Гестапом під „претекстом неспокоїв у прифронтовій смузі”.

Берлін хотів рішати про долю України без українців. Та хоч Український Уряд перестав діяти, не можна було замкнути до концентраційного табору ідеї проголошеного Акту відновлення української державности, який врятував честь нашої нації і відкрив шлях для дальшої визвольної боротьби.

Акт 30 червня показав світові, чого прагнуть українці: не лише соціального, але й національного визволення. І якби альянти поставили тоді в програму своєї боротьби концепцію національного визволення поневолених Москвою і Берліном народів, вони могли б, за висловом Черчілля, „викінчити обидві свині”. Однак, вирішили вони йти до кінця з люципером проти диявола.

Коли у висліді акту 30 червня створилася УПА і в листопаді 1943 року під її охороною в лісах Житомирщини відбулась Конференція Поневолених Націй, учасники якої закликали народи Західньої Європи творити спільний фронт проти імперіалізмів Берліну і Москви — тоді розкривалася велика можливість покінчити водночас з обома тираніями. Альянти не хотіли, чи не вміли зрозуміти концепції нашої боротьби, і внаслідок

до цього сьогодні ллється кров американських воїнів на побойовищах В’єтнаму, а на відстані кількадесятьох кілометрів від Америки розбудувала Москва на Кубі свій бастион. Західні альянти не вміли як слід обстоювати навіть своїх власних інтересів, впустивши Росію в центр Європи і Азії.

Отже, хто збагнув суть епохи в тих рішальних історичних днях: „лицарі абсурду”, як називали тоді українських націоналістів, чи політичні опортуністи?

Організація Українських Націоналістів в часах другої світової війни виявила свою безкомпромісовість, твердість та послідовність і завдяки цьому виграла політичний бій з Москвою. Багато жертв і крові коштувала ця політична перемога, але внаслідок неї українське питання стало актуальним у вільному світі.

Тим часом іде дальший змаг за ті самі правди, що їх проголосив Акт 30 червня. Наш нарід на Рідних Землях живе надією, що скорше чи пізніше, а таки прийде день відновлення української державности, а з ним національна та соціальна справедливість. Той, хто пильно слідкує за процесами, що відбуваються на нашій Батьківщині, не має сумніву, що Україна бореться. Безнастанні чистки, розстріли колишніх упівців, ув’язнення українських патріотів, молодих письменників, поетів і критиків, цькування „буржуазних” українських націоналістів — все це говорить до нас переконливою мовою. Отже, акт 30 червня залишається для українського народу живим дороговказом.

Однак, як і два десятки років тому, безкомпромісових борців з Москвою повчають фіурери від „демократії”, що треба боротися з комунізмом, але не з московським, а „інтернаціональним”. Як колись Берлін, так сьогодні політики Заходу пробують нас дурити незобов’язуючими обіцянками. Вони твердять, що боротьба йде за демократію, а самі шукають посидання з московськими тиранами. Але український народ вже не дасть себе приспати, обманути політикою коєкзистенції. Бо бореться він не за абстрактну ідею, не тільки проти комунізму — він бореться за свою власну державу, за суверенність і соборність.

Зберігаймо ж тут, на еміграції, духову пов’язаність з Україною, що бореться, а не з татарськими людьми з України, висланцями Москви. Йдімо вперед до наміченої цілі. Наші брати і сестри чекають на нашу допомогу і радіють нашими успіхами.

Д-р Михайло Кушнір

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ — ДЖЕРЕЛО ІСТОРІОТВОРЧОЇ СВІДОМОСТІ

(Доповідь, виголошена на XIV З'їзді ООЧСУ)

(Закінчення)

Я згадав вище, як з цивілізаційного процесу двигання одиниці суспільством і навпаки, двигання суспільства одиницею, вив'язується конфлікт між цими двома бігунами людського життя. Цей конфлікт переноситься з душі одиниці, що прагне усамостійнення, — на терен соціальної і політичної боротьби. Сучасна філософія вияснявала це явище різним способом. Є теорія, яка вияснює це явище психологічно перевагою автоматизму і виводить звідси закон циклічної дезавтоматизації, що доходить до революційного бурення того, що життя автоматизувало. Але є й друга теорія, сперта на загальному законі мету і розкладу. Коли прийmemo це загальніше, це більш природниче і легше до висказу окреслення „мету і розкладу”, то мусимо відповісти собі на питання, що в житті мусить бути визнане законом мету. Відповідь: те, що є законом розвитку **органічного життя** в широкому цього слова значенні. Усе поза тим є механічне. І це розрізнення вияснює нам, яку велику ціну має в цивілізації закон органічного життя, що виявляється в усій повноті у системі **національного життя**.

Цивілізації вимирають з виснаження сили мету, це значить з браку психічної енергії, яка свій мет в майбутнє завдячує мотивам національного життя.

Механічної системи не вистачить суспільству на довге життя, бо не винайдено „перпетуум мобіле”. Моторичну силу може йому забезпечити тільки зісполення з природним первнем органічного життя. Людина і її суспільство у відірванні від біологічного підложжя довго не

виживуть. Життя в національній системі, що поширює одиничну особовість на особовість нації, запевняє цивілізації найдовше існування. Таємниця довговічності міститься у відповідному застосовуванні механічних сил, без яких життя не може обійтись, до моторичної біологічної сили, і то так в одиниці, як і в суспільному житті.

Державний устрій, як викладник сили суспільства, найбільше наражений на спокусу звавлення своїй чудотворній механічності. Його теж і треба боронити від заволодіння одиницями, внутрішньо уладженими на механічну систему. Його треба боронити від „механіків”, цих „геніяльних” парвеню історіотворчості, які думають, що механічними засобами можна цілковито в довільному напрямі заступити живу творчість моральних сил нації.

Коли приглянемося щілині, яка витворюється в історії суспільства, розділяючи його на ліберальний і націоналістичний табори, то переконаємося, що цей поділ, відомий нам загально тільки з політичних конфліктів, відповідає, як це можна бачити з перетину душі одиниць, ненормальному укладові духових сил. Ця ненормальність має свою причину в злій духовій культурі. Культура є зла, коли вона нищить природні інстинкти, що лучать одиницю з середовищем, заміщаючи їх будь-якою доктриною про механічність людського світу.

В цьому аспекті поразку нації приносять вільні доктрини, обчислені на маси недорозвинені в політичній культурі, доктрини, що ведуть маси на спокусу володіння світом при допомозі числа і механічної сили. З геніїв тієї доктрини постають в наших часах диктатори. Це — вихованці соціалістичної школи, які вважають націю з її аспіраціями або за свого конкурента і тому поборюють національну ідею, або за свого союзника, коли обчислять, що сама її числова і кровоносна вартість може бути бажаною механічною силою. Обидва ці типи звиродніння — наївно антинаціоналістичний,

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,

New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York, N. Y. 10003

як і ультраціоналістичний прозелітизм — ведуть біг історії до катастрофи. Взори трагічних карикатур.

Тільки націоналістичне усвідомлення і переорганізування суспільства може врятувати доробок його історії від заглади. Це виявилось конечністю по досвідах XIX сторіччя, коли вже дійшло до такого винищення психіки в її історіотворчих функціях, що ані одиниця не могла вже вирозумітися в стилі свого середовища, ані це середовище не могло розпізнати своїх властивих творців, відповідальних за добро цілості. Наслідком крайньо-ліберальної ідеології став космополітизм, байдужий до рідности, але, що гірше, вдерлися до нутра впливи інтернаціоналів. Коли усвідомимо, на чому засновується секрет динамічності і розвитку цивілізації, а саме оця співдія творчої думки одиниць, скріпленою безупинною культурною працею середовища, що робить з доробку однорідну будівлю, стилізовану враз із душею родимим способом, то зрозуміємо, що увесь цей відосередній рух стає супроти цієї творчості тим, що сьогодні називаємо „саботажем“, зрадою.

Цивілізації загрожує руїна і суб'єктивно в духовій культурі і механічно в її матеріальному доробку. Чужі елементи, допущені на правах „рівности“ до господарки, мусить винищити те, що було засадою творення національної особовости і запорукою розвитку людини.

**

А на закінчення, на маргінесі поставленої теми, в доповненні запитів, які я поставив на вступі своєї доповіді, хочу сказати кілька слів про ролі і значення інтелектуалістів, про їх місце в суспільстві. Бо прийшов, нарешті, час проаналізувати це явище, яке приносить добро і зло водночас, зокрема, серед української еміграції.

Останній період приніс великий тріумф технічній умілості людського інтелекту. Образ правдивої істоти світу сьогодні надзвичайно гарний, куди ширший і глибший, ніж був декілька генерацій тому. Ця маніфестація людського розуму була досі, щоправда, одностороння, але це є безспірним фактом і одною з головних прикмет нашої епохи. Оптимізм сучасної людини спирається на надії, що сила ро-

зуму з тією самою вмілістю звернеться до духового життя, з якою досі зверталася до технічних можливостей, і що таким чином вона вирівняє захитану рівновагу і потужно посуватиме світ вперед. Отже, сучасна людина має багато-що завдячувати своїм інтелектуалістам.

Але кожне явище має завжди свою тінь, яка при певному наświetленні видається більшою від своєї причини. Інтелектуальна творчість має також свою велетенську тінь. Цією тінню є все те, що бере з інтелектуалізму його жест, але не бере його змісту і його відповідальности. Ми живемо в епосі особливого поширення псевдоінтелектуалізму. Псевдоінтелектуалісти — це широка група людей, які хочуть жити кредитом робітників мислі, їх високим престижем у суспільстві, але які не розуміють, що всього цього не можна здобувати задарма. На щодень — суспільства стикаються з підмінками інтелектуалізму, які звичайно не доходять до круга повної праці думки.

А скільки зла зробили ці підмінки! Вистачить глянути назад, хоча б тільки на останні п'ятдесят років. Хто ж бо це пхав світ в обійми комунізму, як не ця порода людей, яка, не маючи на те підстав, подавала себе за інтелектуалістів, поступових письменників, магів герметичного знання. Вони робили це з недодумання і слабости. Модний був для цього типу людей гамірний жест бунту проти існуючих форм життя. На нещастя для нас, точка виходу цієї постави була слухна, бо дотеперішні форми суспільного життя потребували зміни, але самий жест був помилковий, бо не був це вияв правдивого інтелектуалізму.

Псевдоінтелектуалізм руйнував, але нічого не давав на місце зруйнованого. Більшість ніби інтелектуалістів вірила, що руїну відбудує комунізм, але цього ніхто з них не дослідив ані в ділянці інтелекту, ані в області практики. Вислід ми бачимо — він жалюгідний. Вже не тільки те, що півсвіту попало в неволю і страждає більшим стражданням, ніж від недосконалостей досьогочасних систем. Але як виглядає друга половина світу? У філософії сновигають системи розпуки і переляку. В сучасному мистецтві, в цих склочених скороченнях і деформаціях форм, може й криється велич, але, коли це дійсно велич, то трагічна велич, сповнена розпуки, велич, що кличе милосердя. Су-

часна повість більше нагадує шпиталь і трупарню, ніж відкритий простір життя.

Це все людина завдячує псевдоінтелектуалізові, мудрецам без самодисципліни і почуття відповідальності, магам втаємничення, дрібним всезнайкам.

Явище інтелектуальних підмінок особливо грізне в українському суспільстві, що його характеризує природжений нахил до чуттєвості, настроєвості і підпадання імпульсам. Український псевдоінтелектуалізм втікає в емоцію. Думає не прецизією, але плянами вражень. Ключем до психіки українського так званого інтелектуаліста, а в більшості насправді псевдоінтелектуаліста, є інтуїція або мистецька імпресія. Витвори цієї верстви мають інтелектуальне опаккування, але всередині клоччя довільності.

Візьмім, для прикладу, проблему еміграційних ревізіоністів. Коли б це була правда, що еміграція має велику верству інтелігенції, т. зв. лібералізація умовин в краю, „відлига”, — не була б для еміграції проблемою. Але тому, що український інтелектуалізм є здебільша інтелектуалізмом настрою, а не думки, справа виглядає інакше.

Предметом дисонансу є, так би мовити, питання „незламності”. Деякі українські інтелектуалісти мають уже досить цього „незламного комедіянства” націоналістів, які двадцять два роки повторюють одне й те саме: „московський окупант”, „московський імперіялізм”, „орієнтація на власні сили”. Вони не переносять одноманітності, монотонності, вони воліють якийсь думкою несконтрольований або й зовсім помилковий „реалітет”.

Треба признати, що витримати впродовж двадцяти двох років одну й ту ж доктрину для ума не легко. Але інтелектуальна слухність якоїсь доктрини не залежить від її монотонності, неатрактивності, а начальна теза, — ми переконуємося — ще завжди слухна.

Псевдоінтелектуалізм — це явище в українському житті таке сильне, що воно заразило також і українську політику. Його висліди саме спостерігаємо у вигляді боротьби з націоналізмом, визнання УССР — українською державою, у вигляді коекзистенційно-приспосу-

РОЗМОВА З ЛУНОЮ

В час, повний грози, де Дніпрові схиля,
Де верби до вод свої віти схиляли,
Знайшов юнак місце таке під горою,
Де можна розмову повести з... луною.

І якось снитав він про те у луни:
„Чом згнули Байди відважні сини,
Де ділись човни, що гуляли в ті дні?”
Луна відповіла: „На дні!”.

Юнак подивився на степ і на схиля,
Де ледве помітні zostались могили.
„Що вкаже те місце, де сплять гайдамаки?”
Луна відповіла: „Лиш маки”.

„Де грізні полки, де козацькі загони?
Чому не гримлять переможні дзвони,
Щоб нам нагадати про славу України?”
Луна відгукнулася: „Руїни”.

Тут голову гнівно юнак піднімає,
І гучно востаннє в луни він питає:
„Чи волю і правду народ ще здобуде?”
Луна прокричала: „Це буде!”

Цей високопатріотичний вірш невідомого автора переслано у вільний світ нелегальною дорогою.

~~~~~  
вальної концепції, у вигляді синхронізації своєї дії з намаганням ліквідації еміграції ворогом, у вигляді розбивання українського самостійницького становища, підривання авторитету УККА, сіяння хаосу, нищення національної солідарності.

~~~~~  
Нині місце Чингіз-Ханової чи Атилової орди зайняла московська орда, яка прагне змобілізувати під собою проти Окциденту народи Азії і Африки. І от — в цім трагічнім змагу теперішня правляча каста Заходу або шукає, ціною смертоносних уступств, „співжиття” з московською ордою, або — коли їй протиставляється, то це протиставлення не є принципове, воно позбавлене всякого духового первня.

Д. Д о н ц о в

25-ЛІТТЯ З ДНЯ СМЕРТІ
І. Богданчук

ОЛЬГА КОБИЛЯНЬКА

(1863 — 1942)

„Ніколи не чув ніхто в моїх рідні екарти з моїх уст, чи я чула себе щасливою, або ні! — писала Ольга Кобиланська про себе у своїх автобіографії. Зате письменниця впливала біль свої душі у рідних нарисах, овіяних високою поезією. Вона плакала своїми поезіями у прозі. І тому мусимо сказати, що, не прочитавши їх, не можемо як слід зрозуміти й відчути душі письменниці.

Своїм власним поривам дала Кобиланська чудовий вислів передусім у нарисах „Мої лілеї“, „Хрест“, „Поети“, „Мати Божа“ та інших. Її напис „Поети“ справив таке велике враження на Стефаника, що він поклав його в основу своєї статті „Поети й інтелігенція“.

В дитинстві пробувала Кобиланська віршувати, але ті спроби не збереглися. Хоч потім вобразила собі іншу длянку літератури, поезію завжди ставила понад прозу. Вона й дала нам окреслення поезії, одне із найвлучніших у світовій літературі: „Вол сам не міг займатися поезією і для того створив поетів“.

Культуру народу визначала Кобиланська мірою, якою народ шанує своїх поетів. Вона казала, що в людині є так звана „поранкова душа“, що не може жити без поезії. І от в однім із її нарисів, що їх вона називала поезією в прозі, її „поранкова душа“ з чужини навідалася в рідний край і тірко заплакала, бо „в моїм краю поети — жєбраки“.

Ліричним почуванням надихані мініатюри Кобиланської в прозі заповнили окремі збірки, наприклад, „Покора“ і „До світла“, які дають нам чудовий матеріал для характеристики ніжної душі авторки. Не диво, що коли 1899 р. Леся Українка, лежачи в берлінському шпиталі після операції ноги, прочитала „Ларівну“, вона не знаючи адреси Кобиланської, написала й переслала на руки Павлика такого листа: „Я вже давно слідкую за її літературним поступом і вона мені дуже інтереса, як талант і як людина. Її писання не дилетанство, а справжнє література. Як прочитала збірки її після твоїх інших письменників, що тепер пишуть, то Кобиланська наділяє деяких своїх героїв прикметами духового аристократизму, підкреслюючи їхню гугу за красою життя і культом естетизму. Її жінки хочуть розвинути свої духові здібності, прямують до ідеалу. Такою є ладіана Анна в „Землі“, чарівна Тетяна в повісті „Ларівна“ та інші. У відтворенні душевних переживань Ко-

Також в оповіданнях і повістях Кобиланської знайдємо багатющий матеріал для біографії письменників, а передусім її любов до природи, землі, музики. Боротьбу могутнього лісу („Битва“), відлижк зір („Там звідди пробивавалась“), самітно емереку („В долах“), долю квітів („Розжиті“) вона змалювала так, що вони стали одніми з найкращих картин природи в нашій літературі. „Я шаліла внутрішньо від музики“, — пише Кобиланська у своїй автобіографії. І цю велику її любов до музики ми бачимо скрізь у її творях, пронизаних чудовими музичними моментами.

Музика для Кобиланської була засобом вислову життєвих явищ і настроїв. Музика ще з дитинства мала великий вплив на Наталку в повісті „Ларівна“, і вона жаліє, що її не вчили музики. Півністка Софія з „Меланхолічного валъу“ має багато спільного з вічею Кобиланської: вона горда й незламна, з вічним змаганням до краси, гармонії і музики. „Битва“ — це насичена звуками симфонія природи, яку рідко можна зустріти в нашому письменстві. Тут кожне слово неначе тон чи музичний символ. Тут трагедія тоне в мелесту, себто пінянісіма, до повного розгону бурі, себто фортеціма, і врешті ступневий перехід знову до пінянісіма, своїм могутнім враженням викликає асоціацію з музичними композиціями світових майстрів тоне. Отже, „Битва“ це не тільки музична поема, тонко інтерпретована, але й глибоко символічний твір, який криє в собі весь біль душі письменниці з приводу трагедії нашої, від віків винищуваної, бальківщини.

і, заткнувши за капелюх, поїхав назад". Маки в повісті символізують спершу горду красу Тетяни, потім — палке кохання (свято Івана Купала) й нарешті — кров і смерть (коли Тетяна втопилась, стояв на поверхні блискучої води, "притулившись до каменя, великий світ червоного маку"). Маки виплили там, де колись потонув вінок.

На генезу повісті "Царівна" склались особисті переживання Кобилянської, її важкі зматання з долею. Тут у формі подвійника дала авторка психологічну студию почувань і переживань дівчини з ніжною поетичною душею, які довелися жити серед сріх умовин життя. В повісті підкреслено думку, що творцем власного життя і щастя має бути людина, а не обставини. І коли за О. Маковем порівняти "Царівну" з такими ж творами західноєвропейських письменників, як німецький твір Лабрелі Ройтер "Але Гутер фаміліє" та італійський твір письменниці Нері "Берега", то мусимо сказати, що Кобилянська проблему емансипації жінок трактує куди глибше.

В "Царівні" відбилися взаємні авторки з Маковем, якого вона була щиро полюбила. Коли Маковей переживав і писав про це до Леся Українки. Вдуже переживала Кобилянська любов до чужинця-німця, про яку писала до Смаль-Стоцького й яку відбила в "Ніобі". Писала до нього так: "Ніобу" написала я просто з причини, коли помітила одного чужинця. Скажу Вам щиро правду, Дорогий Пане Докторе, що не "наш" навчав мене, що це таке правдива, щира, чиста і свята любов, а чужий німець. Заграницею пізнала я його".

Написала Кобилянська понад 50 творів, яких започаткувала в нашій літературі новий напрям — неоромантизм. Крім того, зробила кілька перекладів для віденського журналу "Рутеніше Ревю" з творів Бовчака, Стефаніка, Л. Українки, Кобринської і О. Пчілки. Головною проблемою в її творах була проблема української жінки та її ролі в суспільстві. Емансипацію жінки бачила в здобутті вищої освіти і професії, в участі жінки в громадському й політичному житті, у рівноправності в подружжі, у взаємній пошані. Свої погляди на ці справи висловила теж у доповіді "Що про ідею жіно-

блянська належить до найвидатніших українських письменниць. Про її "Землю" говорив Кобилянський: "Я звичайно багато читав, але признаюся, що давно читав щось таке гарне, таке хвилююче, як "Земля". Я просто зачарований Вашою повістю. І природа, і люди, і пейзаж — все це робить таке сильне враження, все це виявляє таку силу і свіжість таланту, що од серця дякуючи Вам, я радів за нашу літературу".

Ця повість була написана 1901 року, а через сім років письменниця знову взялася до великого полотна з життя народу, цим разом за порадою болгарського поета Петка Топорова, використавши мотиви народної пісні "Ой, не ходи, Грицю". Повість "Земля" побудована на основі дійсної події, що сталася в багатій селянській сім'ї в селі Димка. В повісті "В неділю рано..." овіяні романтичним кольоритом, авторка виявила велику силу власної творчої вишуканості, малюючи Трипіву впаду та його зраду. Трагічна смерть сина (Трипця) змиває гріх матері (Маври), і вона з Андрианаті повертається до циганського табору, коли не стало Трипця. Трипць кохав і горду Тетяну й покінчував життя. Це мотив знаний нам із "Тристана і Ізольти", "Пірінських велетнів" Ібсена і з твору "Лан" Тамсуна. Цю повість дуже любила Леся Українка і розробила була на ній лібретто до опери, але Лисенко не встиг уже написати музики, бо 1912 року помер.

Л. Вільський звернувся увагу, що звук трембіти і його повторення в найкритичніших хвиликах Трипівового життя відтрас ролю ліричного символу і визначає долю головного образу повісті, спочатку як передчуття, пізніше як передсмертна жалоба.

Той же критик підкреслює факт, що найкраще й найсильніше лірично розробила Кобилянська символічний образ червоних маків, які буйно росли в горді Іванихи Дубихи, матері Тетяни. Заквітчану в червоні маки Тетяну вперше зустрів Трипць у місці. Коли під час суспільного з Трипцем Тетяна зникає, його кінці схилив до землі. На землі лежала великий квіт до червоного маку, і він його долікався. Трипць люто, майже зависоно шарпнув коня за голову і піднявши червоний квіт з землі, орлянув його

ПАТРИОТ, УЧЕНИЙ І ВИХОВНИК МОЛОДІ

БІЛЯ СВІЖОЇ МОГИЛИ

На мюнхенському цвинтарі Вальдфрідгоф, де спочивають Провідник ОУН Степан Бандера та багато інших українців, появилася ще одна могила. 2-го травня цього року заснув вічним сном, а 5-го травня знайшов місце свого останнього спочинку на цьому цвинтарі визначний український діяч на ниві освіти і культури, друг і виховник молоді, ректор Української Православної Богословської Академії, професор Українського Вільного Університету, дійсний член УВАН і НТШ, почесний член СУМ'у проф. Григорій Ващенко.

Народжений 23 квітня 1878 року в селі Богданівці на Полтавщині, Григорій Ващенко, мавши 10 років, вступив до духовної школи, а по закінченні її — до духовної семінарії, де в оточенні дітей національно-свідомого руху" в Т-ві Руських Жінок у Чернівцях 1894 року.

Її повість „В неділю рано..." високо оцінили Франко, Л. Українка, Стефаник і Маковей.

Майже в усіх її творах природа йде впарі з людиною і приймає активну участь у дії. Кобилянська це талановита символістка. Її героїні — це „аристократки духа": вони бажають „бути передусім собі ціллю" і „не дбати про загаль". Письменниця багато витерпіла гірких хвилин в особистому житті, але мужньо їх пережила й не заломилася. Вона в нас також перша імпресіоністка. Наближеність поетичного слова Кобилянської підкреслювали Л. Українка, Франко й Филипович.

В могилу письменниці поклали срібний лавровий вінок, ювілейний дар від коломийського жіноцтва. На домовину зложено два вінки: з білих троянд, що їх Кобилянська оспівала, і з соснини з шишками, улюбленого дерева письменниці.

ДЖЕРЕЛА

А. Ніковський — Вступна стаття до книжки „Ніоба" (Київ, 1927).

П. Филипович — Вступні статті до „У неділю рано..." (Харків, 1927) і до „Земля" (Харків, 1929).

І. Лизанівський — Вступна стаття до „Творів Кобилянської", IV (Харків, 1927-1928).

О. Вабишкін — Вступна стаття до „Творів Коб.", I, (Київ, 1956).

С. Нагірна — Музика в творах О. К. (Жіночий Світ, 1953, ч. 3 4).

Д-р Юрій Мулик-Луцик — Духовий портрет О. К. (Жіночий Світ, 1952, ч. 5).

мих батьків зростав як український патріот. Приятелем Григорія Ващенка в тій семінарії був юний Симон Петлюра, майбутній творець Української Держави та Головний Отаман її військ.

Закінчивши з визначними успіхами духовну семінарію, Григорій Ващенко вертається до рідного села, вчителює в народній школі, а в 1899 році вступає до Богословської Академії, охоплений бажанням служити Богові. Але атмосфера в Академії була далеко не релігійна: студенти-москалі захоплювались соціалістичною літературою, а більшість професорів до справ релігії ставились скептично. Сухий, мергвий режим московської високої богословської школи тяжив над усією наукою, унеможлиблював творчу ініціативу. Все це так розчарувало молодого студента, що він відмовився від думки стати священиком і по закінченні Академії пішов на педагогічну працю.

Під впливом прочитаних творів красного письменства Григорій Ващенко в молоді роки сам зайнявся літературною діяльністю. Одним з його перших літературних творів була поема „Сігнарта" („Сакія-Муні") про Будду, написана в 1902 році. Слідом за тим, у 1907 році з'явилася поетична збірка Григорія Ващенка „Пісня в кайданах", а 1909 року п'єса „Сліпий". З боку форми автор ішов слідами Ніцше, а змістом боровся з його наукою про надлюдину. В „Літературно-Науковому Віснику" і „Рідній Хаті" білоруський письменник Полуям вмістив про неї дуже прихильні рецензії, відзначаючи патріотизм і талановитість молодого автора.

1911 року вийшла поетична збірка Григорія Ващенка „До ґрунту". На цю збірку Андрій Ніковський вмістив у „Раді" велику рецензію, в якій підкреслив її національну цінність та здоровий з національного погляду реалістичний напрямок.

Від 1911 року, під враженням наукових праць відомого фізіолога, психолога та педагога Лесгафта, Григорій Ващенко почав систематично працювати в галузі педагогіки і психології.

У цей час наспіли епохального характеру історичні події. Впало самодержавство і на Україні вибух національний рух, що його захоплено зустрів Григорій Ващенко. Коли почали творитись рідні школи, з ініціативи товариства „Шкільної Освіти" майже по всіх містах України організувались учительські курси. Г. Ващенко викладав на цих курсах історію української літератури, українську мову, педагогіку і психологію, читав лекції в Прилуках, Ромні і Хоролі, а пізніше переїхав до Полтави, де одержав посаду викладача Учительського інституту. В 1918 році в Полтаві був утворений Український університет, і Григорія Ващенка запросили туди як доцента. Цілоком поринувши в цю працю, він усі свої знання і сили віддавав справі відродження української національної культури.

У 1919 році Полтаву зайняли денікінці, і Григорій

М. Заклинський

ЧОМУ КАРЛ XII НЕ ПІШОВ НА МОСКВУ?

1

В останньому році свого життя мав Хмельницький точно обдуманий плян позбутися загрозливого і вже непотрібного союзу з царем, два роки пізніше зробив відважну спробу в тому напрямі Виговський, за пів століття, що минуло від часів Виговського до Мазепи, лише гетьман Дорошенко пробував визволити лівобережну половину козацької держави, себто Гетьманщину, від того зловіщого союзу. Аж Мазепа, сильна особистість і визначний політик, узявся рятувати Гетьманщину в останній хвилині, коли Московщина, що зміцніла за царя Петра, не встигла відібрати їй решту незалежності.

Старий Мазепа почав у суворій конспірації переговори з шведським королем Карлом XII. Вони уклали союз, коли Карл закінчив довголітню війну в Польщі і звернувся проти Московщини.

Згідно з Карловим пляном головні шведські сили повинні були йти через Білорусь просто на Москву, Гетьманщина мала стати харчовою базою для шведської армії та безпекою її правого крила, а на півночі, на лівому крилі повинен був генерал Лібекер наступати з Фінляндії, з 14-тисячною армією на новозбудований Петербург та провінцію Інгрію — і зв'язувати таким способом частину московського війська. Шведський король гарантував не лише державну незалежність Гетьманщини, але, трохи згодом, також злуку обох частин козацької держави.

Все укладалося добре, аж восени того ж 1708 року Карл XII під час походу змінив свій воєнний плян і вирушив з околиць Могилева над Дніпром на південь, у Гетьманщину.

Що спонукало великого завойовника до такої зміни? Це питання збувають звичайно загальниками. А як пишуть про це, то не входять у саму суть справи, очевидно не вважаючи її за особливо важну. Для нас це питання першорядної ваги, бо Карлів невчасний прихід в Україну у великій мірі причинився до поразки його у війні з Московщиною і визвольних старань Мазепи. Недарма досвідчений гетьман ска-

зав до Орлика, коли почув, що Карл іде в Україну: „Сам чорт його сюди несе! Він приведе за собою всю московську каламуть!” — І справді, в найближчому часі полчища москалів залили Гетьманщину.

Незвичайні обставини, яких король не міг передбачити, змусили його змінити воєнний плян.

2

У 1707 р. скінчилася врешті війна в Польщі та в Саксонії, де Карл XII здетронізував царського союзника, польського короля Августа II і подиктував йому умови миру. Тоді негайно почав він підготовлятися до війни з Московщиною, яку перервав у 1700 році. Перезимував він на сході, на Білій Русі. В половині березня 1708 року вирушив Карл проти царя, але за кілька днів почалася весняна відлига, і він мусів чекати аж до початку червня, поки дороги підсохли.

Головна команда московської армії на нараді під проводом царя вирішила уникати великих битв і відступати, відтягаючи Карлову армію від її бази. Цар видав наказ, щоб при відступі московської армії ховали запаси збіжжя і заганяли худобу у недоступні багна.

На початку червня, коли шведська армія вирушила на схід, москалі загородили їй перехід через ріки Березину і Прут, однак шведи перейшли в інших місцях. Цар відступив над ріку Бабіть і обсадив перехід через неї коло села Головчина 35 тисячами війська.

Карл XII, оглянувши московські становища вздовж ріки, помітив, що між корпусом маршала Шеремєтева, який обороняв перехід через міст у Головчині, і корпусом генерала Репніна була широка необсаджена прогалина. Це були підмоклі луки з багністими потічками. Карл вислав стежі, і вони ствердили, що піхота може туди пройти, а з трудом могла б пройти і кіннота. Отже, навпроти тої прогалини зібрав Карл уночі сильні частини війська і ранком перерів з ними ріку. Він обійшов корпус Репніна і розігнав його наглим наступом. Тоді нав-

З ЧУЖОЇ ЛІРИ

Р. В. Емерсон (1803 — 1882)

СВІТ ПРИРОДИ

Який чудовий світ природи
В містичнім одязі уроди!
Не може сам збагнути поет
Її душі святій секрет,
Та з нею як своєю з'єднає,
Тоді проясниться безкрає.
Душа ж природи — світу рух —
Вітає радо кривий дух,
Хоч самотійно він потому
В майбутнє сніє, що й у ньому!

Е. Дікінсон (1830 — 1886)

**
*

Оце я нині вам несу:
Оце і серце власне,
Оце, і серце, і поля,
І лук безмежжя красне.
Лічть, коли б забула я,
Хтось мусить суму знати:
Оце, і серце, й бджілок рій,
Що квіти люблять ссати!

З англійського переклала

Лариса Мурович

проти становища Репніна перейшла ріку шведська кіннота і розбила вислану проти неї московську кінноту та піхотні частини. Шереметєв відступив.

По всій Європі рознеслася слава про ту блискучу Карлову перемогу. Військові академії головних європейських держав включили Карлову стратегію в тій битві у свої навчальні програми.

На початку липня Карл знову виминув сильні московські становища між горішнім Дніпром та Двіною і зайняв Могилів над Дніпром та перехід через Дніпро. Звідси він міг би гнати відступаючих, переляканих москалів на Москву. Одначе, він змушений був чекати там більше як два місяці, отже втратити ціле літо, бо генерал Левенгавпт із армійським обозом запізнівся.

3

Генерал Левенгавпт не завинив у тому фатальному запізненні: вина була радше по стороні короля, який інколи у важливих держав-

них і військових справах керувався почуваннями, а не холодним розумом. Він, наприклад, легковажив московську армію і її провід на основі лише одної битви з 1700 р. Анархічну Польщу вважав він за куди поважнішого противника, як Московщину. В Польщі пробув він шість років, бажаючи скинути з престолу польського короля Августа II, замість замиритися з ним на корисних для Швеції умовах. Та проволока лишила цареві вільні руки і час на перетворення війська і на спустошення шведських надбалтійських провінцій: Ліфляндії, Естонії, Інгрії та польської в тих часах Курляндії — до такої міри, що вони стали непридатними на воєнні бази для нападу на Московщину. І тому король мусів везти все потрібне з собою.

У березні 1708 р. король закликав до місця свого постоя генерала Левенгавпта, якого призначив він на губернатора Курляндії, і доручив йому зладити обоз з вояцьким вирядом, воєнними матеріялами і харчами для всієї армії. Король задержав Левенгавпта в таборі шість тижнів, і він від'їхав аж 7 травня. Очевидно, король не уявляв, які труднощі прийдеться побоювати при зладжуванні такого великого обозу.

Повернувшись у Курляндію, Левенгавпт почав приготувати величезний обоз. Труднощі виявились незвичайно великими. Швеція не могла доставити багато, ані скоро, бо була вона убогим краєм, а тоді ще й виснаженим довгою війною. Населення стогнало під тягарем податків. Урядовцям виплачувано лише половину належної плати. На місці, в Курляндії, міг ген. Левенгавпт роздобути мало, бо москалі пограбували той край і попалили міста й села. Навіть упряжі не міг там роздобути і завізників був змушений призначити півтори тисячі своїх вояків, хоча мав їх усього 11 тисяч.

На початку червня дістав Левенгавпт від короля наказ і маршрут, щоб вирушав рівночасно з армією. Він відповів, що буде готовий аж у кінці того місяця. Наприкінці червня обоз вирушив. Депо з вояцького виряду бракувало, бо частинно спізнилися достави одягу, взуття і коней зі Швеції.

На переїзд до Дніпра (630 км.) зужив Левенгавпт два з половиною місяці. Обоз їхав по 8-9 кілометрів денно, бо дороги були багністі,

а літо дощове. Навіть Карлова армія проходила в дощові дні не більше, як по 10 кілометрів денно.

4

У місці постою, біля Могилева король нетерпеливився, а Левенгавттів обоз не приїздив. По місяці вирушив король з армією на схід, у напрямі ріки Сож. Зупинився в околиці містечка Татарська, і там чекав на обоз аж до половини вересня.

До Москви було 400 кілометрів. За 70 кілометрів від Татарська стояла твердиня Смоленськ. Від Татарська аж до Смоленська цар винищив і випалив усі села й хутори, забрав населення, навіть наказав викосити траву. Карл бачив, що по дорозі до тої твердині не мала б його армія навіть кватир. Літо кінчалось, дні стали короткі, а про обоз не було чутки. Ночами бачив король і його генерали заграви пожеж на сході: то випалювано з царського наказу села й міста.

Король із нетерплячки почав розважатися. А для нього розвагою було воювання. Він узяв невелику частину кінноти і поїхав над Сож. Там натрапив на московську кінноту. Король кинувся на неї зі своєю частиною і його оточили. В завзятім бою згинуло багато шведів, але королеві надійшла підмога, і москалі програли з великими втратами.

На воєнній нараді вирішено, що годі йти на Смоленськ і Москву, але й чекати довше не можна, бо запаси харчів для армії і коней кінчаються. Шведська армія, що йшла на Москву, числила 35 тисяч вояків. Але харчовий стан виносив 45 тисяч вояків й коло 35 тисяч коней. Генерали дораджували вернутись на зимівлю на захід, та король не хотів чути про „ганебний відступ”. І він вирушив на південь, у напрямі Гетьманщини, а Левенгавттові послав наказ, щоб, дійшовши до Дніпра, перейшов на лівий берег і звернув на південь, у напрямі Чернігівщини.

В ту пору Левенгавттів обоз був у віддалі яких ста кілометрів від Дніпра. Якби король вернувся тоді з військом над Дніпро, за який тиждень він дочекався б обозу. Одначе він не погоджувався, з престижових причин навіть на короткий і тимчасовий відступ...

Край за Дніпром і над Сожею — найдальша східня частина теригорії Білоруси — дуже багнистий, і часті дощі вліті й восени 1708 р. зробили дороги непрохідними. Там у багнах мусіли шведи залишити майже половину своєї артилерії та коло двох третин багажу! Та й запаси їжі вичерпались, а на місці годі було щось дістати. Армія мала з собою трохи рогатої худоби, вихудлої в невпинних походах. Ощадно вживали те м'ясо, до якого не мали навіть хліба і соли.

Все те негативно відбилосся на настрої армії. Загартовані ветерани, що не раз терпіли всякі недостачі, тратили рівновагу духа і голосно нарікали. Лише приклад їх короля, що ділив з воєнками всі труднощі, піддержував дисципліну.

Московське військо також у північній Чернігівщині нищило перед шведською армією харчові запаси, палило села і по змозі забиравало населення.

5

Щойно у вересні того ж 1708 року дістала московська команда точні дані про обоз Левенгавпта, а саме — що він везе для шведської армії одяг, харчі, гармати й усе потрібне для ведення війни. З того приводу скликав цар воєнну нараду, на якій вирішено, що за королем слідкуватиме з головним військом маршал Шереметєв, а цар займеться Левенгавптом.

29 вересня перейшов Левенгавттів обоз через Дніпро, по мості, зладженому на човнах. Генерал уже знав, що перед ним немає шведського війська, лише москалі, отже він зданий на власні сили. Він був би лишився з обозом на правому березі Дніпра, бо там кращі дороги та й безпечніші, але мав виразний королівський наказ.

Поволі посувався обоз по розмоклих дорогах. Москалі нищили мости, підтинали дерева і завалювали ними дорогу. Левенгавпт висилав наперед технічні частини, що направляли мости і звільняли дорогу від дерев. Похід був організований так, що попереду обозу їхали кілька сотень кінноти і маршувало трохи піхоти. За ними їхала половина обозу з охороною, а далі полки війська і знову вози та задня сторожа.

8 жовтня, недалеко села Лесного, великі московські сили заатакували задню частину обо-

ІСТОРИЧНІ ФАКТИ ГОВОРЯТЬ

Відповідь Товариства кол. Вояків УПА ім. ген.-хор. Романа Шухевича-Тараса Чупринки в ЗДА, Товариства кол. Вояків УПА в Канаді та Товариства кол. Вояків УПА ім. Юрія Переможця в Європі на „Комунікат-Вияснення Головної Команди Союзу Ветеранів Українського Резистансу (СВУР) для українського громадянства у вільному світі”

В українській пресі („Свобода” з 20.5 1967 р., „Америка” з 27.5 1967 р.) появилася „Комунікат-Вияснення ГК СВУР для українського громадянства у вільному світі”. Цей „комунікат-вияснення” розглядалося на засіданнях Головних Управ наших Товариств, і на них однозгідно вирішено опублікувати відповідь в українській пресі. Вирішено зробити це тому, що в „кому-

нікаті-виясненні” ГК СВУР не бракує перекручень фактів, а теж недомовлень. Оскільки аранжери цього виступу в пресі потрапили заручитися підписами колишніх високих старшин Армії УНР, а саме командира кінного полку 6-ої дивізії ген. В. Герасименка, як також старшини генерального штабу ген. О. Кузьмінського, дезорієнтована цими підписами українська

зу. Москалі наступали з лісу, шведи перемагали їх, але надходили все нові ворожі частини. Відбулися дві битви, які тривали з перервою від полудня до вечора.

Керував тими наступами, як і пізнішими, цар Петро особисто. Він вирішив знищити той обоз за всяку ціну. Коли солдатські маси відступали, цар наказував заднім рядам стріляти кожного, хто втік. Цей спосіб поміг, і почалася друга битва. Та, не зважаючи на всі цареві старання, москалі перед вечером програли, хоча шведів було значно менше — всього 5.500. Решта їх була далеко попереду.

По тих битвах важко працювали обозники, щоб видобути з лісу і дійти до оселі Пропойська, над рікою Сож. На роз'їждженій, багнистій дорозі вози переверталися і зупиняли похід колони. Лише одну третину возів вивів Левенгавпт із лісу тої ночі. Гармати наказав затопити в багнах.

Далі похід продовжувався без перешкод. Коли ж уполудне прибули шведи над річку Леснянку, з усіх сторін показались москалі. Закипів новий бій, в якому шведи перемогли, але з дуже важкими втратами. По полудні надійшли нові великі московські частини, і знову почалася битва, що тривала до вечора. Перетомлені шведи відступили аж до возів, але там видержали.

Вночі наказав Левенгавпт знищити решту обозу і посадив усю піхоту на коні. Перехід через ріку Сож у Пропойську сильно обсадили москалі, тому шведи поїхали вздовж ріки на

південь і переправились через неї без перешкод. Було це 11 жовтня.

По всіх тих битвах лишилося шведів усього 6.700, тобто менше, як половина.

20 жовтня Левенгавпт наздогнав Карлове військо на північній границі Чернігівщини. Король привітав свого генерала, як переможця. Не сказав ані слова догани, очевидно розуміючи, що генерал не завинив у спізненні, ані в загибелі обозу.

Скільки москалів взяло участь у тих битвах точно невідомо. Московські джерела подають з престижових причин малу кількість, шведські — велику. Приймається число 20-30 тисяч. Становище москалів у тих битвах було дуже вигідне, бо вони наступали, якщо була потреба — з усіх сторін, та й не на звичайну частину війська, а на оборонців обозу, докраю перевтомлених.

Під кінець того ж місяця жовтня прибув до шведського табору гетьман Мазепа з генеральною старшиною і тим військом, яке встиг зібрати. Він попровадив вояків свого союзника в урожайну Полтавщину, де воно віджилося і відпочило по трудах і недостачах.

ЛІТЕРАТУРА:

Borys Krupnyckyj: Hetman Mazepa und seine Zeit. Leipzig 1942.

Christian Sarauw: Die Feldzuege Karls 12. Leipzig 1881. Maximilian Emanuel (Prinz von Wuerttemberg): Reisen und Campagnen. Frankfurt und Leipzig 1739.

Frans Gunnar Bengtsson: The Life of Charles XII. London — New York 1960.

група може прийняти всі твердження „комунікату-в'яснення” за правдиві. На жаль, так воно не є, і саме це бажаємо ствердити в нашій відповіді.

Насамперед стверджуємо такі факти:

1) Полеміку на тему святкування 25-річчя УПА не починали наші Товариства, які перед українською громадою виступили з ініціативою цього святкування. Наші Товариства звернулися до всіх українських громадсько-політичних організацій в ЗДА, Канаді й Німеччині з проханням включитися в це святкування. Коли ж Головна Управа Товариства кол. Вояків УПА ім. ген.-хор. Романа Шухевича в ЗДА не зробила цього у відношенні до СВУР, то тільки тому, що про існування СВУР нікому не було відомо, а сам СВУР не був і не є до сьогодні членом УККА.

2) Дату постанови УПА визначив сам її Головний Командир, ген.-хор. Роман Шухевич — Тарас Чупринка, який очолював УПА майже впродовж 7 років. У своєму 1-му Святочному Наказі, виданому до УПА в 5-ті роковини її існування, 14 жовтня 1947 року, Командир стверджував:

„П'ять років тому в жовтні 1942 року почали організуватися перші збройні відділи до боротьби з окупантами України. Вони згодом оформилися в єдину Українську Повстанську Армію...”

(Оригінал наказу ген.-хор. Тараса Чупринки надруковано в підпільному виданні „Літопис УПА”, вид. ВО. ч. 2, „Буг”, жовтень 1947 року. Оригінал підпільного видання переховується в архівах ЗЧ ОУН і в п. Миколи Лебеда. Було багато передруків цього наказу, також в „УПА в світлі документів з боротьби за УССД 1942-1950”, т. I, БУП ч. 6 1957, ст. 35-41).

Отже, ніхто не думає заперечувати, що в жовтні 1942 року, крім збройних відділів ОУН Степана Бандери, існували малі групи ОУН полк. А. Мельника та УПА от. Тараса Боровця-Бульби. На жаль, автори „Комунікату-В'яснення” не кажуть, чим у жовтні 1942 року займалася УПА от. Бульби, коли інші творили збройні відділи для боротьби проти окупантів України. З прикрістю мусимо це за них зробити. Ось коротка хронологія:

1) 16 вересня 1942 року відбулося перше по-

бачення от. Бульби з командиром московсько-більшевицького чекістсько-диверсантського загону полк. Дмитрієм Медведєвим. Загін цей був скинений з літаків на Волинь з виразним призначенням боротися проти українських націоналістів. Він осів у с. Рудня Бобровицька на межі „партизанської республіки” от. Бульби та збільшевиченого Рокитнянського району з перевагою (тоді) польського населення (прикордонний район) „версальської” Польщі. На згаданому побаченні обидва командири висловили свою згоду для співпраці в боротьбі проти гітлерівських окупантів.

2) 29 жовтня 1942 року відбулося друге побачення от. Бульби з полк. Медведєвим. На тому побаченні підписано „договір” про неутралітет” між УПА от. Бульби та чекістсько-диверсантським загonom полк. Медведєва. Вирішено вести далші переговори для підписання союзного договору. Ці переговори, нібито від „ставки”, вів її „представник” пполк. Ал. Ал. Лукін. Під час переговорів от. Бульба передав пполк. Лукінові свій портрет.

3) Одночасно от. Бульба переговорював з представниками Ерїха Коха, з шефом поліції безпеки Райхскомісаріату Україна — Піцом та з шефом політичного відділу цього ж Райхскомісаріату — Йоргенсом. Крім цих переговорів, от. Бульба мав ще постійний зв'язок з шефом Зондердівізіонер німецької абвери, полк. фон Регенав-Смисловським. Цей колишній російський білогвардієць очолював у Варшаві станицю абвери, завданням якої було формувати російські частини німецької армії.

4) Договір про неутралітет діяв понад 4 місяці, до перших днів березня 1943 року. „Неутралітет лопнул”, як казав полк. Медведєв, тому, що загонові було відомо про переговори от. Бульби з представником Ерїха Коха. Крім цього, полк. Медведєв твердить, що це „націоналісти” (от. Бульба) зірвали договір, організуючи на загін засідку під с. Хотином. Насправді слід припускати, що після розгрому німецьких армій під Сталінградом ніяка допомога для „медведєвців” від УПА от. Бульби не була вже потрібна, і вони могли спекатися свого „союзника”.

Заввага: Факти, подані нами, підтверджує не тільки полк. Медведєв у своїх спогадах, але й

офіційна історія УПА от. Бульби, написана О. Гриценком („Армія без держави”, Українські Вісті, 1951; Українська Земля, 1953).

Очевидно, що наслідки чотиримісячного гостювання чекістсько-диверсантського загону на території УПА от. Бульби, її „нейтралітет” у відношенні до ворога (з яким пізніше довгорічну боротьбу вела УПА), як теж наслідки для всього українського населення були жакливі. Використовуючи захист на території УПА от. Бульби та її „нейтралітет” у відношенні до своїх акцій, медведєвські партизани зуміли:

А) Зорганізувати власну, сильну підпільну мережу із залишенців, місцевих комуністів та комсомольців, і волинських поляків, яка займалася:

аа) Різвiдуванням УПА та підпiлля ОУН i збиранням вiдомостей про їх персонал, озброєння, мiсця постою, матерiальнi ресурси, зв'язки i т. д.

бб) Фiзичним побороуванням українських самотийників. Підпiльна мережа у мiстi Рiвному, очолена мiсцевим комуністом Терентієм Новакoм, але зорганізована медведєвськими партизанами-диверсантами, намітила для „лiквідацiї” 23 українських „націоналістів”, з чого зуміла злiквідувати 19.

вв) Підготовою терену для прийняття большевицьких партизанських загонів і підпiльників. Внаслідок вiдповiдної організації терену медведєвськими диверсантами, уже в березні 1943 року на Волинь прибув з великим апаратом большевицьких підпiльників Василь Бегма, кол. перший секретар рiвєнського обкому КП (б)У. Потім почали прибувати менші партизанські загопи до великого партизанського загону ген. Вершигори включно. Під кiнець 1943 року на Волині знаходилося вже 19 большевицьких партизанських загонів, силою понад 10.000 вояків.

гг) Огидними провокаціями нiмців на погроми українців. Найогиднiшою провокацією цього роду був атентат Н. І. Кузнєцова на гiтлерiвських достойників у Рiвному. На мiстi атентату цей розвiдувач полк. Медведєва підкинув портфель з документами ним убитого українського націоналіста. До тих документів Кузнєцов додав ще „грипс”, яким нiбито підпiлля доручило цьому націоналістові виконати рiвєнський

атентат. Гiтлерiвські окупанти повірили в провокацію Кузнєцова і 14-15 жовтня 1943 року розстріляли у волинських тюрмах у „вiдплату” понад 500 українських в'язнів. Тоді в Рiвному загинули прот. М. Малюжинський з Луцька, прот. В. Мисечко з Горохова, інж. Харитя Кононенко, прот. Андрій Пiклевич, інж. В. Вiтвицький, інж. П. Колесник, члени ОУН Ганна й Тамара Мартинюки та інші — священники, кооператори, вчителі, дячі культури. Подiбну провокацію пробував Кузнєцов повторити у Львові, але там уже нiмці не дали себе спровокувати. Повертаючись зі Львова, Кузнєцов разом з товаришами по дорозі попався в руки польової жандармерії УПА.

гг) Огидними провокаціями у відношенні до українського населення Волині, виступаючи перед ним як українські повстанці. Сам Медведєв розповідав у своїх спогадах, що його загін маршував по Волині в одностроях українських повстанців, з „тризубцями” на шапках та українською піснею на устах. Скільки злочинів поповнено на українському населенні під час цієї маскаради, можна тільки здогадуватися.

II. Осісти на гарячій волинській землі і виконувати свою роботу виключно через підтримку, що їм дала УПА от. Бульби. До їх приходу цього не потрапив зробити нiякий большевицький загін. З цієї причини на УПА от. Бульби падає велика політична вiдповiдальність за встановлення 25 років тому „контактів” з ворогом, що для українського народу в цілому, а для збройної боротьби УПА зокрема, мали жалюгідні наслідки.

Про цю політичну вiдповiдальність навіть не згадує „Комунікат-Вияснення СВУР”, як і не згадує про самий факт тих „лісових” контактів. Серед багатьох „сил”, що нiбито існували під командою от. Бульби, не подано одної дуже реальної, „союзної” сили — чекістсько-партизанського загону полк. Дмiтрія Медведєва.

Хочемо теж з усім натиском підкреслити факт, що ніхто й нiде не „привласнював” собі УПА і „не вписував на свій рахунок її дію і боротьбу”, як це сказано в „Комунікаті-Виясненні”. На цьому мiстi годі зачитувати всі висловлювання про УПА, зроблені її керівниками чи провідними членами ОУН Степана Бандери. Ніхто інший, тільки заперечувачі й знецінюва-

чі УПА вважають, що вона була „партійною боївкою” ОУН Степана Бандери. УПА була чисто народною армією, що постала з народу і боролася за його найжиттєвіші інтереси, і тому мала підтримку українського народу. Без цієї підтримки вона не могла б існувати ні одного дня, а не то довгі роки в жажливій системі тоталітарної й терористичної совєтчини.

Одначе, неможливо також виключити з українського народу Організації Українських Націоналістів (ОУН) Степана Бандери і її вкладу в організацію й боротьбу УПА. Ніхто ж не може заперечити, що керівники УПА-ГК, ген.-хор. Роман Шухевич-Чупринка, шефи ГШ УПА — ген. Дмитро Грицай-Перебийніс і полк. Олекса Гасин-Лицар, командири груп УПА: Захід — Василь Сидор-Шелест, Північ — полк. Дмитро Клячківський-Клим Савур, Південь — полк. Омелян Грабець-Батько були членами ОУН, керованої Степаном Бандерою. Кожному теж відомо, що й всю запільну організацію УПА: постачання, озброєння, службу безпеки й розвідки, зв'язку й пропаганди, медично-санітарну і т. д. давала територіальна організація ОУН під кермою Степана Бандери. Якраз існування підпільної організації в Західній Україні, її територіальні клітини й зв'язок між ними, що вже мав традиції майже двадцятирічної давности, забезпечували існування і дії УПА на „революційному пляцдармі” в післявоєнних роках. Щоб не бачити цього, треба бути хіба сліпим.

Закінчуємо нашу відповідь ствердженням, що „Комунікат-Вияснення” СУВР розцінюємо як спробу диверсії в святкуванні 25-річчя УПА. Аранжери цього виступу бажать зірвати всенародне відзначування 25-річчя УПА на еміграції, заступаючи його святкуваннями в окремих політичних „гетто”. Таким чином велич відзначення 25-річчя УПА зводиться до нуля. Замість відзначування річниці єдиним фронтом, можемо мати групові святкування в акомпаньяменті

ВИПРАВЛЕННЯ ДРУКАРСЬКОЇ ПОМИЛКИ

У числі „Вісника” за квітень ц. р., в репортажі К. Л. „Мусимо бути сильними у боротьбі з сильним ворогом” в розділі „Нововибрані Головні Органи ООЧСУ і ОЖ ОЧСУ” зайшла прикра друкарська помилка: замість Анастазії Гутанталь (2-го фін. референта) має бути Анастазія Гудз.

взаємного очорнювання і ворожнечі. Це поворот до того, що ми на ґрунті УПА мали в перших роках еміграції.

Це — політика „Лісу в правдивому світлі”, яка була перекреслена джентлменським договоренням між сл. пам. полк. Андрієм Мельником і сл. пам. Степаном Бандерою. Для чого ця політика тепер і кому вона здалась — невідомо. Чи може хтось хоче створити враження, що було дві УПА: одна, яка боролася проти большевиків, і друга, яка боролася проти німців у кооперації з большевицькими партизанами й диверсантами? Можливо, що таке визначення може вкладатися в сучасне визнання „реалітетів” УСССР та політику „контактової ери”, але на дальший протяг часу воно таке ж безвідповідальне, наївне, як і „лісова дипломатія” от. Бульби з-перед 25 років. І тому поворот до такої політики слід вважати шкідливим не тільки для загальноукраїнських інтересів, але й для тих середовищ та організацій, що їх члени брали участь у збройній боротьбі УПА, без уваги на свої політичні переконання. Гадаємо, що до цієї категорії борців підходять не тільки „бандерівці”, „мельниківці”, „бульбівці”, але й все безпартійні українські патріоти, які разом творили єдину Українську Повстанську Армію (УПА). Щодо існування таких патріотів ми ніколи не мали сумніву. Ми їх бачили у боротьбі на полях бою України.

Микола Грицков'ян (—)

Голова Т-ва к. Вояків УПА ім. ген.-хор. Романа Шухевича-Чупринки в ЗДА

Микола Кошик (—)

Голова Товариства к. Вояків УПА в Канаді

Микола Фриз (—)

Голова Братства ім. св. Юрія Переможця в Європі

ЧИТАЧУ, ЗРОБИ СВОЄМУ ПРИЯТЕЛЕВІ ДАРУНОК — ПЕРЕДПЛАТИ ДЛЯ НЬОГО „ВІСНИК”, СУСПІЛЬНО - ПОЛІТИЧНИЙ МІСЯЧНИК, ОРГАН ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ООЧСУ!

Василь Шербій

ХАМЕЛЕОНИ КОЛИШНІ І СУЧАСНІ

Про новий поділ української еміграції, що його підготовляють „культурні бригади”, вислани советським урядом, не раз писалося в нашій пресі. При цьому вказувалося на те, що цей новий поділ далеко грізніший для вітальних інтересів української національної еміграції і для справи визволення нашої Вітчизни, ніж усі дотеперішні по лінії партійних переконань, релігійної диференціації, обласної приналежності і т. д.

Ці зрізничковання далекі для України, і їх гострі грані вже в значній мірі притупились. Серед українських емігрантів з різних середовищ виявляється, так би мовити, партійна несубординація. Наприклад, частина симпатиків „двійки” цілком не поділяє її політики орієнтації на т. зв. УССР та концепції — контактів. З тим самим явищем зустрічаємося в мельниківському і інших середовищах. Переважна більшість здорової української еміграції стоїть в об'єднаному фронті української боротьби.

Однак, події, які постали після ІХ Конгресу Українців в ЗДА, підтверджують виразно небезпеку, яка зависла над українською еміграцією, а водночас і визвольною справою.

Справжні режисери та виконавці затії ворога

Немає свідомого українця на еміграції, який не здавав би собі справи з того, що плян роз'єднати еміграцію по лінії визнання або невизнання колоніального статусу України і тим самим відтяти її допоміжну руку, простягнену до Батьківщини, придумали і реалізують московські фахівці в Кремлі.

Навіть найзапекліші оборонці „контактів” не можуть заперечити тієї істини, але все таки... здибаються і пропагують контакти.

Кожна пересічно інтелігентна українська людина мала можливість познайомитись з численними голосами перестороги проти т. зв. культурного обміну, які публікує Агенція Безпеки ЗДА, а передусім її шеф Едгар Гувер. Появились публікації, в яких виразно з'ясовується суть цього

до докладно опрацьованого проєкту, яким Москва хоче приспати та індоктринізувати вільний світ.

Не треба пригадувати й того, що соціалістичний прем'єр Великобританії напевно мусів мати конкретні причини, щоб заборонити виступи московського „Большого Театру” в Лондоні.

А може прихильники контактів з московськими висланцями не мали можливості довідатися про те, хто організує, унапрямує, виконує програми цих контактів? Може „не знають”, що режисером та виконавцем цих затій є КГБ і московська військова розвідка?..

Наведемо декілька уривків з матеріалів вископоставленого московського розвідника, одного із заступників шефа московської військової розвідки, Олега Пеньковського, якого більшовики розстріляли в 1963 р.

З книжки „Документи Пеньковського”, що вийшла у видавництві Ен Ейвен Бук, можна цитувати майже кожен сторінку, з якої аж надто видно толерований західними країнами московський обман, що зветься „культурним обміном”.

Московський шпигун Пеньковський очолював групу советських „науковців”, що їздили до Туреччини, Франції і Англії. Він підкреслює, що члени його групи мали широку можливість фотографувати різного роду об'єкти, летунські майдани, словом усе, що цінне з погляду московської розвідки.

... „Після того, як оформлено і затверджено ЦК Партії советську „наукову” чи „культурну” делегацію, — пише Пеньковський, — ми (військова розвідка — В. Ш.) сегрегуємо науковців, інженерів, працівників культури та інших потрібних членів, з-правила працівників розвідних органів, повчаємо кожного з них зокрема, які обов'язки має він виконувати, які інформації збирати за кордоном і на що має звертати основну увагу. Члени делегацій підписують спеціальний документ, в якому стверджується, що вони не мають ніякого відношення до розвідних органів. Члена делегації, який приз-

нається в тому, що є членом розвідки або співпрацює з нею, гостро карається”...

... „Операції старшин і членів розвідки, які є членами наукових, культурних і подібних делегацій, прикриваються до деталей опрацьованим пляном”...

... „Є спеціальний плян, за яким члени наукових, культурних і подібних делегацій організують співпрацівників і кандидатів на співпрацівників розвідки за кордоном”.

... „Кожний керівник делегації, висиланої за кордон, є працівником або старшиною КГБ або військової розвідки. Коли керівником є військовий розвідник, він мусить мати апробату з КГБ”.

... „Коли потрібно для якоїсь делегації спеціаліста, який не є членом котроїсь із розвідок, такого члена піддається дуже уважній перевірці і перешколенню”.

... „Кожний учасник делегації мусить скласти детальний звіт зі своєї поїздки за кордон. І коли в цьому звіті не знаходиться нічого цінного з погляду розвідки, такий спеціаліст падає під гостру критику і з-правила вдруге його ніколи закордон не висилається”.

Пригадуємо: Вірський уже вчетверте збирається в подорож по Канаді й Америці „обмінюватися культурою” з українською еміграцією!

Пьотр Дерябін, високий старшина КГБ, який перебіг на Захід і переклав з московської на англійську мову документи Олега Пеньковського, склав перед Сенатською Комісією для Антиамериканської Діяльності свої зізнання. Окремий відділ тих зізнань є темою книжки, що її видано старанням сенатора Тома Дадда. Назва тієї книжки „Мордер Інтернешинел Інкорпорейтед”.

Зізнання П. Дерябіна цілком покриваються з документами Пеньковського, коли йдеться про цілі, режисерів та виконавців програм культобміну. Згадану книжку можна виписати з Бібліотеки американського Конгресу.

А тепер наведемо дещо з автентичних розмов із танцюристами та музикантами — членами „українського” ансамблю П. Вірського, які велися по приватних домах в одному з українських скупчень.

Під час цілонічного „гуляння”, на яке запросив один український емігрант трьох членів

ансамблю Вірського, танцюриста, музику-бубніста і статиста, підливаного відповідною кількістю алкоголю, господар запитав одного з них: „Скажіть, чи ви є працівниками КГБ, бо люди говорять...” — „Я — ні ... лише уповноважений, а ось Женька, — вказуючи на молодшого, відповів той, — він, помітаєш, вихований у комсомолі, ну й того, він — співробітник КГБ”...

В іншому домі два танцюристи переконували гостинного господаря, що й „Америка вам не допоможе... Згинете на чужих смітниках... Лише могутня советська родина захистить... Так чому ж не розправитись вам із залишками бандерівських бандитів, які клеветують на рідну? ... Ваше місто велике, розумієш... гангстери... автомобільні аварії... нічка все заховає... Ніхто й не дізнається”...

Такі розмови „культуртрегерів з України” цілком сходяться з тим, що плянували для Сташинського, і цілком відповідають „поетичній” творчості Павличка, який погрожує фізично знищити не лише „бандерівців”, але й навіть усіх, що висилали „чолобитні” до Вашингтону. А проте, павличкам, вірським, кочубеям, драчам, коротичам вітання та літературні вечори влаштовують. Остання така зустріч відбулася 26 травня в Колумбійському університеті в Нью Йорку з участю всієї „еліти”, як хвалився один із зустрічальників.

У світлі досі сказаного не залишається ніякого „але” в проблемі контактів з московськими висланцями.

Емігрантські хамелеони

Люди, що як хамелеони міняють барву своєї шкіри внаслідок роздратування або пристосування до зовнішнього оточення, існували в усіх часах і серед усіх народів. В Україні також хамелеонів ніколи не бракувало.

Поруч аристократів духа Хмельницького, Мазепи, Виговського, Орлика, були барабаші, кочубеї і численні інші, що для „лакміства нещасного” ставали хамелеонами і множили хамелеонів. Поруч Біласа й Данилишина були мотики, поруч Зенона Коссака — барановські, поруч Степана Бандери — сташинські. Суть злочину, поповнюваного хамелеонами і виявленого в фізичному убивстві на наказ ворога, не різ-

ниться від морального злочину намовлювання земляків віддатися на ласку ворога. А найбільша „ласка ворога” — це тотальне знищення української нації, як такої.

Свою діяльність українські хамелеони завжди приховували вивісками „конструктивної опозиції”, „демократії”, „реального стану”, „реальної політики” і — „модернізму”...

Насправді, чому косачі є „модернішими” і „реальнішими політиками”, аніж чубарі, скрипники і т. д.? Чим вони „модерніші” й „реальніші”, аніж діячі „сільробу”? Слогани тих „поступових”, „демократичних” апостолів чужого отечества були такими самими, що й слогани сучасних хамелеонів. Тоді, в часах НЕП'у — „вільна Радянська Україна”, тепер — Українська Радянська Соціалістична Республіка, яка „вийшла” на міжнародній форум Об'єднаних Націй.

Круті стежки хамелеонів двадцятих років вели їх на зустрічі з московським консулом у Львові, Лалчинським та його помічниками. Хамелеони їли тоді совєтську „ікру” і викрадали фотознімки українських патріотів, щоб їх враз з відповідними інформаціями передавати панам-наказодавцям. Стежки хамелеонів шістдесятих років ведуть до членів совєтської делегації в ОН, насправді до представників КГБ, до „поетів”, „мистців”, „танцюристів”, а насправді до „уповноважених” того ж самого московського КГБ.

Справді скандал з викраданням фотознімок українських громадських і політичних діячів-емігрантів ще не вибухнув, але ми пригадаємо вимогу КГБ до всіх членів делегацій, висланих за кордон, з якими хамелеони здибаються: „Є спеціальний плян, за яким члени наукових, культурних і інших делегацій організують співробітників і кандидатів на співробітників розвідки”... (З документів О. Пенковського).

Пропагандивні трюки хамелеонів двадцятих років також є тотожними з трюками сучасних хамелеонів. Тоді вони заявляли, що „народ в Радянській Україні живе вільніше, щасливіше, лише петлюрівські недобитки”... Сьогодні: „радянський народ в УРСР живе, прогресує, лише... бандерівські недобитки”... І жовта преса хамелеонів у двадцятих роках (А. Крушельницький у Львові, Чепіга в Станіславові

Іван Манило

П О В І С Т К А

Я повістку тримаю осяйну,
Як руку матері ласкаву,
Що зве мене на подвиг, на війну
За українську молодість і славу.

І дужий я, і весело мені,
Що може завтра на світанку
На хижі гнізда вогняні
Я поведу блакитні танки;

Я поведу їх так, щоб назавжди
Лице Дніпра очистити від зради,
Щоб йшли дівчата вільно у сади
Рясні плекати виногради;

Щоб сивий батько з келехом вина
Хвалився про сина, як героя,
Назавжди щоб осонцена війна
Катів похоронила у двої... .

Я повістку тримаю осяйну,
Як руку матері ласкаву,
Що зве мене на подвиг, на війну
За Українську Дніпрову Державу!

і т. д.) громила петлюрівців, УВО, українські інституції, що вели свою діяльність з позицій визвольницької політики, а сьогоднішня жовта преса громить „бандерівців”, українські установи, які стоять на безкомпромісових позиціях визвольної політики. Б'є, шантажує та жовта преса громадських та політичних діячів, журналістів як „бандерівських кадильників”, коли вони гостро виступають проти „контактів” і культобміну.

Словом, нічого нового. Хамелеонство — це історичний рецидив, з яким якимось радила собі здорова українська суспільність. Дехто з них сам пустив собі кулю в лоб, а більшість нагороджував кулею таки „старший брат”.

Українські громадяни, що дають себе підводити „культурними” та „опозиційними” слоганами емігрантських хамелеонів і беруть участь в КГБівських імпрезах, у вітаннях, літературних вечорах з „поетами”-кгбістами, мусять рішуче зревідувати свою поставу до цієї справи. Сотка українців у Чикаго чи Нью Йорку, контактуючись, дає пригоду московській пропаганді в Україні заявляти, що вся українська еміграція погоджується з теперішнім статусом України.

УНРАДА В ПЕРМАНЕНТНІЙ КРИЗІ

Не лише прихильники, але й противники УНРади в її існуючій подобі писали останніми роками про її „стагнацію” („Українське Слово” — Париж), „крайню пасивність і занепад” („Свобода”), її „антидемократичні засади і структуру з штучними секторами, при яких неможливе об'єднання всіх творчих сил” („Шлях Перемоги”). Зрештою, чути було більше про комітети сприяння УНРаді в країнах поселення української еміграції, як про саму УНРаду.

Такий стан у цій установі тривав від 1950 року, з рідкими перервами в 1954, 1957 та 1961 роках, коли то на чергових сесіях його намагалися безуспішно направити. Шоста сесія УНРади, що відбулася в Мюнхені, в Німеччині, у днях 18-22 березня ц. р., кризи не зліквідувала, але надала їй дещо іншого характеру. Попередні переговори з ЗЧ ОУН не привели ні до якого вислідку, бо речники УНРади на пропоновані реформи рішуче не погодились.

Найпершим питанням цієї сесії було обсадження основних постів після смерті президента д-ра В. Витвицького, віцепрезидента І. Багряного, голови УНРади О. Бойдуника. В міжчасі значно прорідились ряди і окремих фракцій УНРади: померли проф. П. Зайцев, проф. Є. Гловінський, ред. М. Дурделло, проф. О. Юрченко — з УНДС, д-р М. Хробак та ред. Р. Голіят — з УНДО, інж. Ф. Пігідо — з УРДП.

Тому фактично вся діяльність в УНРаді і доволу неї в останньому періоді перед сесією, крім виступів назовні, зокрема в Америці й Канаді, голови Виконного Органу п. М. Лівницького, виявилася в підшукуванні кандидатур, передусім на президента. Всі можливі кандидати з політичним стажем у ЗДА і Канаді зайняти цей пост відмовились, і жваве листування в тій справі не принесло успіху. Найбільш імовірною стала кандидатура п. П. Феденка з УПС, який ще в 1965 році очолив комісію для підготовки 6-ої сесії. Але проти п. Феденка гостро виступили мельниківці, і тоді на пост президента висунуто кандидатуру п. М. Лівницького.

З найбільш драстичних моментів 6-ої сесії треба відзначити справу прийняття до УНРади „двійкарів”, які в особі п. Кордюка задля цієї цілі фактично виреклись УГВР та „української

держави” — УССР і приступили до „екзильного уряду” вже як . . . ОУНз. Отже, нібито „розкололись”. Проти їх прийняття гостро виступив п. Феденко з УПС і представники СЗСУ-СП (Селянської Партії) В. Доленка, але більшістю голосів мельниківців, УРДП, УНДО і УНДС — в „ім'я об'єднання” — були переможені. Внаслідок цього Українська Партія Соціалістів виступила з УНРади, а СЗСУ-СП залишилась в опозиції, дармащо її лідера п. В. Доленка ще перед сесією „демократичним способом” на два роки позбавлено прав члена УНРади лише за те, що вимагав задля морального оздоровлення цієї інституції створити відповідну комісію, до якої мали б увійти учасники національно-визвольних змагань, антикомуністичного спротиву, священики та науковці.

Прийняття „двійкарів” до УНРади було ніби мовчазним схваленням урядовою більшістю їх дотеперішньої орієнтації на „реалітети” і політику коекзистенції, їх політичної практики, що виявлялася в організуванні „круглих столів” і зустрічей з висланцями советського режиму. Це напевно престижу УНРади в очах еміграційного загалу, а зокрема її безпартійних прихильників не піднесе, але самим „двійкарям” дасть можливість маневрувати і зі скомпромітованого „Прологу” пересунути частину своєї діяльності на інший форум, де можна буде вести політику в нових комбінаціях.

Цікавий при цьому ще той факт, що „двійкарі”, замість обіцяних їм спочатку 4 місць, після виходу УПС, дістали в УНРаді 6 мандатів.

Селянській партії В. Доленка дано лише 3 місця, а заяви СВУ про прийняття до членів УНРади навіть не обговорювано, хоч, кажуть, та заява лежить там уже десять років.

Отже, до УНРади належать тепер такі партії: УРДП — Українська Революційно-Демократична Партія, ОУН мельниківців, ОУНз „двійкарів”, УНДС — Український Національно-Державний Союз і УНДО — Українське Національно-Демократичне Об'єднання, не рахуючи партій-„карликів”: Української Селянської Партії (УСП), прибудівки УРДП, і Союзу

Конструктивних Сил України (СКСУ), що мають лише по одному мандату.

Голова Державної Контрольної Комісії інж. Луцишин (УПС) гостро критикував УНРаду за її довголітню бездіяльність і негосподарність у реалізації і так мізерного — 20.000 доларів — бюджету. Ось так, для прикладу, у 1966 р. репорт інформації, очолюваний інж. Д. Андрієвським, витратив на адміністрацію 67%, а на інформаційну діяльність лише 33% бюджету. Критиковано провід УНРади також за постійне порушення т. зв. „Тимчасового закону про реорганізацію Українського Державного Центру”, а фактично статуту цієї інституції: приймання урядуючою коаліцією нових партій поза секторами, часом неоправдані в ньому зміни та ін. Як стверджує кореспондент „Шляху Перемоги”, цей звіт „не тільки потвердив наш погляд на діяльність УНРади, а ще й показав її у чорнішому вигляді, як ми думали”.

У висліді 6-ої сесії УНРади на президента вибрано п. М. Ливицького (УНДС), на віцепрезидента, не зважаючи на протести СЗСУ-СП та УПС, п. М. Степаненка (УРДП), а на голову Виконного Органу формально безпартійного д-ра А. Фіголя, який виявляє недвозначні симпатії до „двійкарів”. При виборах постало питання громадянської приналежності кандидатів: згідно з законами УНР, урядові діячі мають бути громадянами української держави. Але з огляду на брак кандидатів вирішено допускати на найвищі пости в УНРаді також не українських громадян. І так, новим віцепрезидентом став американський громадянин М. Степаненко, в обороні якого проти закидів СЗСУ-СП Президія УНРади видала окремий комунікат. Зі старих членів УНРади було на сесії лише 6 осіб.

На сесії вирішено усунути партійні сектори і прийняти групу членів, що її вибирають платники „національного податку” — очевидно, під тиском комітетів сприяння УНРаді, що її матеріально утримують. Також прийнято кардинального значення „Постанову про співпрацю між президентом і головою уряду”, яка дає президентові широкі повноваження. Ця постанова перейшла на рішучу вимогу п. М. Ливицького, який, стоячи на твердих самостійницьких позиціях і виступаючи проти коекзи-

стенції та контактів з советськими висланцями, либонь, розуміє, що, при наявному співвідношенні сил, лише широкі повновасті дадуть йому змогу паралізувати „ухили” вбік політики культобміну і коекзистенції.

Отже, згідно з тією постановою, „напрямно політики уряду (ВО УНРади) визначають спільно президент і голова Виконного Органу”; президент, який дотепер лише „репрезентував Державний Центр”, має право бути присутнім на всіх засіданнях уряду та Президії УНРади з активною в них участю; має право брати безпосередню участь в зовнішній та внутрішній політиці і „одержує від голови уряду систематичні звіти про всі справи поточної політики уряду”.

Президія УНРади на чолі з д-ром Я. Маковецьким (мельниківець) має в своєму складі представників УРДП, „двійкарів”, УНДС, УНДО і СКТСУ, але рішальну роль в ній грають, очевидно, „двійкарі”. Також Виконний Орган, до якого входять мельниківці, „двійкарі” та УРДП на чолі з д-ром А. Фіголем, треба думати, не розминатиметься в своїй політиці з Президією.

Реакція на 6-ту сесію УНРади в країнах українського поселення не була живою, бо за останні роки, крім спорадичних комунікатів в зв'язку з тими чи іншими ювілейними датами, не давала вона про себе знати, і називали її навіть „мертвим тілом”. Так звана демократична преса постаралась зробити цю сесію головною темою дня, але ефект з того мала невеликий. Нова коаліція, очевидно, не пожвавить діяльності УНРади. В найгіршому випадку може вона стати пасивним рупором чужої, не української політики.

Спостерігач

Гітлерівці в цьому випадку були щирішими: вони одверто заявляли, що німецький народ — народ панів, а інші народи — народи раби. Московські імперіялісти це саме формулюють хитріше: „Російський народ не був панівною нацією, він був керівною нацією серед усіх народів нашої країни”. Та від такого формулювання суть явища не змінюється.

О. Горновий

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

У СПРАВІ СТАТТІ
ПРОФ. Л. ШАНКОВСЬКОГО „КОЗАКИ ТА
КОЗАЧА ПРОБЛЕМА”

В. Ш. Редакціє!

Про особу ген. П. Н. Краснова, якого назвав проф. Л. Шанковський колишнім отаманом самостійного Дону в 1918 році і який, на його думку, „в наші дні є найбільш авторитетною фігурою в козакому визвольному русі, моральним провідником козачих визвольних змагань”, слід знати таке:

Ген. П. Н. Краснов репрезентував Дон, який оголосив у 1918 році „самостійність” від „большевизму”, а не від „Росії”, і тому, як стверджує проф. Д. Дорошенко — міністер закордонних справ за Скоропадського, український тодішній уряд не міг протягом двох місяців дійти до порозуміння, бо донські козаки на чолі з ген. П. Красновим і в листі до Вільгельма II, і в листі до Скоропадського, і в урядовій ноті виразно зазначили, що самостійність Дону має тривати „аж до відновлення Великої Росії”.

П. Скоропадського закликав ген. П. Краснов „до спільної праці по відбудові єдиної, неделімої, великої Росії” (Д. Дорошенко, Історія України 1917-1922 рр., т. II, стор. 189).

Далі пише Д. Дорошенко, що „другою причиною того, що вступні переговори „затяглися майже на два місяці”, було „підкреслення Доном його тимчасового існування „вплоть до образования Великої Росії” (там же, стор. 190). Це підкреслення було в офіційній ноті, яку наводить проф. Д. Дорошенко. По довгих розмовах і по висланні до Дону відповідної ноти, Дон нібито погодився на свою „суверенність”, але і в тій ноті (яку наводить проф. Д. Дорошенко в цілості) не забув зазначити, що пункти 1 і 6 першої ноти лишалися в силі (а це були пункти про тимчасовість існування), отже Дон і далі не хотів бути самостійним (там же, ст. 191).

Уже по підписанні угоди між Доном і Україною, бо аж 3 листопада 1918 р. на станції Скороходово, як пише проф. Д. Дорошенко, „ген. Краснов сказав поетичну, але не дуже тактовну промову, натякаючи на те, що українсько-донський союз — „це початок того великого діла, яке гетьман має довершити, цебто об'єднання бувшої російської держави в одне ціле” (там же, стор. 412).

На еміграції написав П. Краснов ряд романів московською мовою („Ненависть”, „За чертополохом”, „Цесаревна”, „От двухглавого орла к красному знамени”, „В жигейском море” і т. д.), які становлять разом десять грубих томів. Ці романи користалися великою популярністю серед московських монархістів. 1960 року в Нью Йорку перевидано „От двухглавого орла к красному знамени”. В „Передмові” до цього роману звуть П. Краснова „співцем рускої слави”, „великим письменником і руским патріотом”, який думками завжди летів туди, де „на одній шостій Землі колись

цвіла і благоденствувала казкова країна з її князями, царями й імператорами, з її величною історією...” (стор. 9 і 10). А книжку ту присвятили видавці „доблесному борцеві за великую Росію... , який вінець мучеництва прийняв за віру православну, за царя руского, за вітчизну світозарну”...

Це — щодо Краснова. Донських же козаків проф. Д. Дорошенко уважав за москалів, і тому, бажаючи виправдати не вигідну для України угоду з Доном, яка сполучена була з втратою українських етнографічних земель, писав: „українське правительство уважало, що краще мати на Дону українську іриденду... ніж мати у себе донську і тим самим російську — іриденду” (там же, стор. 193).

Проф. Л. Шанковський похвалив політику Скоропадського і його міністра проф. Д. Дорошенка.

Ця політика звелася до того, що українці втратили частину своїх етнографічних земель, вербували на своїй території старшин і воєнів для московської добровольчої армії і, як свідчить Д. Дорошенко, вислали на Дон „великі транспорти зброї й амуніції за готівку і на кредит”. Ця зброя йшла на озброєння Денікіна. Я вже навів слова проф. Д. Дорошенка, згідно з якими небажання бути самостійною державою донських козаків та їх московський патріотизм були „другою причиною”, а першою, пише він, було те, що „прибула до Києва і кубанська місія, в якій головну роль грали українці; кубанські делегати йшли назустріч стремлінням українців державних включити Кубань в склад Української Держави, якщо не на правах автономної провінції, то принаймні як частину федерації Україна-Кубань” (там же, стор. 190).

„Кубанський делегат висловив тверду певність... що Кубань завжди буде жити в цілковитій єдності з ненькою Україною” (там же, ст. 196). Але, додає Д. Дорошенко, „становище кубанців було важке: вони були в повній залежності від донців... кубанці мусіли вести діла потай від донського представника — ген. Черячукіна”.

До речі буде нагадати, що Кубанські і Підкавказькі землі ще 22 квітня 1917 року подбали про включення до складу Української Центральної Ради трьох представників від Кубані і двох від Чорноморщини, а в лютому 1918 року, коли формально проголошено утворення „Самостійної Кубанської Народньої Республіки”, на з'їзді громадських організацій ухвалено вимагати „об'єднання українського народу в одну цілу і міцну українську державу”. Це було потім підтвержене урядом Кубані.

Далі звертаю увагу на такі факти: повстання Волотнікова охопило Московщину, бо носило соціальний характер і повстанці пробували здобути Москву, Стеньку Разіна розбили і видали царській владі донські козаки.

Пугачов подавав себе за царя Петра III і виступав як московський патріот.

Про повстання Булавіна проф. Л. Шанковський пише, що його „криваво здушили московські карателі під проводом князя Долгорукого”. Насправді було навпа-

ПОДІЇ ВЕЛИКІ І МАЛЕНЬКІ

З КАГЕБІВСЬКОГО ПАНОПТИКУМУ

Пресовий орган мадам Колосової „Вісті з України” в числах 14 і 15 за квітень ц. р. друкує „відкритий лист” якогось Івана Бойка, колишнього — як пише він — члена УРДП і члена Головної Ради Легіону ім. Петлюри, що в 1966 році повернувся з Нового Ульму до „рідного села Литв'яки на Полтавщині”. Іван Бойко заявляє, що був він перед війною головою сільради, радянським активістом, а з приходом німців у 1941 році „громадськість обрала мене секретарем сільської управи”. Як і всі свої попередники, І. Бойко закликає „дорогих земляків” порвати всякі зв'язки з „буржуазними націоналістами” і з особливою злобою звертається проти ЗЧ ОУН, які „підтримують агресивний курс США в Південній Азії”.

Комічним моментом у „відкритому листі” Бойка є ось такий пасус, що цілком заперечує дотеперішні офіційні ствердження совєтської преси:

ки: викликане жорстокою розправою московських „карательів” з москалями-кріпаками, що втекли на Дон, повстання очолив Булавін, і 20.I 1707 року розбив і знищив цілком ті каральні відділи. Але тоді проти Булавина рушили з Черкаська донські козаки під проводом донського отамана Максимова, в грудні його розбили, і він мусів тікати на Запоріжжя. Повторне повстання Булавина було зліквідоване московською армією.

Твердження проф. Шанковського, нібито „убивство о. Колобухова... стало причиною, що козацькі частини почали покидати фронт і йти походом на батьківщину” — не може відповідати правді. Москалі повісили о. Колобухова, як українця — „зрадника Росії” 7.XI 1919 р., а кубанські частини відкрили частину фронту під Орлом коло 15.X 1919 року, і 20.X 1919 р. московські большевики вже були в Орлі.

Проф. Л. Шанковський твердить, що на Кубані українці становлять тільки 47% населення. Він пише: „Цифру цю подаю за проф. Степаном Рудницьким”. Тим часом проф. С. Рудницький, як у своїй праці „Основи землезнання України” (ч. II стор. 23-24), так і в „Огляді української національної території” (стор. 116-124) твердить, що на тих землях українці становлять „не менше 60%”. Інший автор (Івасюк у праці „Кубань”, виданій між двома війнами) пише, що українці становлять на Кубані „не менше як 70% (70% — 80%)”.

Я ніде не займався спеціально особою проф. Л. Шанковського, не зачисляв його до жадних „ворогів народу” і не писав жадних фантастичних речей, про які він пише в „закінченні”, як також не читав Чеботарьова, а солідаризуюся в своїх поглядах з С. Рудницьким і Д. Дорошенком, з яким разом працював, коли укладалося згадані угоди з Доном.

Р. Млиновецький

„...будучи не всіли бойкотувати успішні виступи в Канаді і США Українського Державного заслуженого ансамблю танцю під керівництвом Павла Вірського, бандерівці влаштували диверсію: спалили реквізит ансамблю”.

Отакі, значить, бандерівці! Перестріли десь на гайвеї автобус, в якому їхали танцюристи Вірського, відчепили „трейлер”, у якому вони везли свої шаравари та сап'янові чоботи і — підпалили!

А як про це довідався Бойко з села Литв'яків?

„ВЕЛИКА” РОСІЙСЬКА ЕМІГРАЦІЯ

У зв'язку з стотисячною парадом-маніфестацією в Нью Йорку 13 травня ц. р., що продемонструвала підтримку політики американського уряду у В'єтнамі і що в ній чисельну участь брали також українці, якийсь В. Черепов у „Новому Русскому Слові” з 22 травня пише:

„...На жаль, російська колонія, яка в Нью Йорку нараховує понад 100.000, була представлена (на тій маніфестації — ред.) приблизно 20-ма учнями гімназії, двома семінаристами і ще 20-30 особами. Де ж були всі наші антикомуністичні організації?”

Далі п. Черепов фантазує: „...і в результаті найчисленніша еміграція, яка найбільше потерпіла (!?) від комунізму, виявилась найменш солідарною з тими, хто бореться з комуністами...”

„ВЗАЄМОВИГІДНИЙ” ДОГОВІР
І ПРОФ. Л. ДОБРЯНСЬКИЙ

Кагебівська газетка „Голос Родины” з 13 квітня ц. р., тріюмфуючи з тієї нагоди, що Сенат ЗДА ратифікував „взаємовигідний” договір між ССРСР і Америкою, з лютою злобою накидається на проф. Л. Добрянського, який виступав у Сенаті проти ратифікації цього договору. Агентурну газетку особливо обурює, що проф. Добрянський заявив у Сенаті, що „цей договір підірве надії уярмлених Москвою українців, білорусів, грузин та вірмен” і що в тексті резолюції про Тиждень Поневолених Націй він заявляє: „починаючи з 1918 року, імперіялістична політика російського комунізму привела до створення величезної імперії”.

ДВІЙКАРСЬКІ ФОКУСИ-ПОКУСИ

Наші політичні астрологи сушать собі голови над загадкою, що їй загадали були українській еміграції двійкарі, увійшовши до УНРади і урочисто прирікши їй свою вірність до гробу. Значить, УГВР — набік? Кажуть, що й на контактах та зустрічах двійкарі розкололись: одні — за, другі — проти. І „круглий стіл” уже немовби не круглий став, а подовгастий.

Народня мудрість повчає: запас біди не чинить. Тож у штаб-квартирі двійкарів на 83-ій вулиці в Нью Йорку є всього подостатку і до кольору і до вибору. І тому — кажуть політичні астрологи — ОУН(з) вислали з

тої штаб-квартири до УНРади, щоб творила там „єдиний демократичний фронт“, „Пролог“, з огляду на деякі фінансові труднощі, тим часом законсервували, а УГВР залишили так, як і була — „єдиною політичною репрезентацією українського народу на чужині“.

Одним словом: хлопці, ви скрадайтеся отак, ми — отак, а за тим ліском зйдемося...

КОГО НАЙБІЛЬШЕ БОЇТЬСЯ МОСКВА?

У своїй доповіді на пленумі ЦК КПУ України його перший секретар Ю. Шелест вирахував найбільших ворогів Москви і їхні „злочини“ супроти „соціалістичної батьківщини“:

„... До 50-річчя Великої Жовтневої Соціалістичної Революції, — заявив Шелест, — по-своєму готуються наші запеклі вороги — американські імперіялісти та їхні лакеї — українські буржуазні націоналісти. Вони і західнонімецькі реваншисти роблять усе, щоб понизити історичне значення Жовтневої революції, дискредитувати успіхи комуністичного будівництва в нашій країні, підірвати віру народів в ідеї марксизму-ленінізму... В той же час не можна недоцінювати буржуазної пропаганди, а також злісних антирадянських висупів китайських керівників...“

Отак московський лакей, український ренегат Шелест поскладав на купу всіх ворогів своїх хлібодавців.

**ЗАСНУВАННЯ ПЕРШОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ
КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА У ЗДА
ВІДБУДЕТЬСЯ 22 СІЧНЯ 1968 РОКУ!
СТАВАЙТЕ ЙІ ФУНДАТОРОМ — ЧЛЕНОМ ФОНДУ
КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА!**

„Під час Конгресу СУСТА в Клівленді, Огайо, в 1957 році справу створення першої університетської катедри українознавства у ЗДА висунув відомий історик української літератури й учитель кількох українських поколінь, проф. ВОЛОДИМИР РАДЗИКЕВИЧ, кол. член Тимчасового Українського Державного Правління в 1941 році у Львові та почесний член СУМА. Збудуймо першу Університетську Катедру Українознавства в одному з чільних університетів Америки, щоб ідеал багатьох українських поколінь — Українська Самостійна Соборна Держава — став дійсністю. Тому ставаймо членами Фонду Катедри Українознавства! Тому працюймо для відновлення національної Української Держави! Тому здобуваймо у вільному світі приятелів для України!“

**ГОЛОВНА БЕЗКЕКУТИВА
ФОНДУ КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА (ФКУ)
Нью Йорк, Н. Й.**

**Ч И Т А Й Т Е,
П Е Р Е Д П Л А Ч У Й Т Е,
„В І С Н И К“!**

В. С-ко

СТАЛІНОВА ДОЧКА В АМЕРИЦІ

Утеча Сталінової дочки на Захід — ця, як твердять деякі американські журналісти, найбільша сенсація від часу смерті її батька — і досі залишається загадкою.

Її романтична подорож до Індії з попелом четвертого мужа-індуса, урочистий обряд занурення того попелу його дружиною-комуністкою в священних водах Гангу, життя в патріархальному селі над тією рікою в резиденції колишнього маґараджі, що прийняв комуністичну віру — все це ніби з екзотичного, пригодницького кінофільму.

Сучасний світ повен сенсацій, але насправду втеча з ССРСР дочки того найбільшого після Леніна комуністичного ідеолога, що фактично советський режим створив і оформив у такому вигляді, в якому він є, що неподільно керував там залізною рукою 25 років — переверщує всі дотеперішні. Втік, як висловився один український журналіст, символ советського режиму.

Сталін був найбільшим в історії людства тираном, перед жорстокістю якого відходить у тінь кривавий Чингіз-хан, був убивцем мільйонів людей, у переслідуванні Церкви він далеко перевершив римських імператорів Нерона та Діоклеціана, а в підступстві й ехидності Макіявеллі. І його улюблена дочка, яка була забезпечена в Москві всіма можливими матеріяльними благами, втекла з його царства і заявляє, що вона — шукає свободи, хоче займатися вільною літературною працею, для якої немає можливості в ССРСР, і що вона — віруюча людина, потаємно охрищена ще в 1963 році...

Правдивої біографії Сталіна ще не написав ніхто. Всі, що появилися в світ ще за його життя, і всі ті, що їх можна знайти в советських енциклопедіях по його смерті — зфальшовані. На Заході в мемуарах старих російських революціонерів, які знали Сталіна особисто, зустрічаємо твердження, що ще замолоду був він платним провокатором на службі царської поліції, жив подвійним життям і видавав на розправу своїх друзів. Можливо, що було й так. В роках великих чисток, коли Сталін був персоналізацією режиму, він не раз виявляв своє лицемірство і двоєдушність, коли після приятних

розмов посилав своїх друзів, "стару лєнінську гвардію" на тортури і смерть. Це кажуть, що був Сталін параноїком, опанованим манією переслідування, що ночами сходилювався в жакху і з пістолем у руці ховався під ліжком, бо не довіряв нікому, навіть найбільшчужі свої охорони.

Світлана Сталіна, або як волиє вона себе називати ім'ям своєї матері Алілуєва, написала книжку про своє життя до днів батькової смерті. Манускрипт цієї книжки переслала вона з Москви через приятелів свого мужа до Індії. Тепер найбільші видавництва світу заплатили їй за цей манускрипт 2.500.000 доларів. Частина цього нечувано великого гонорару прирекла вона віддати в користь сиріт і на інші добродійні цілі. Але скільки правди буде в тій книжці?

Вже на першій пресовій конференції в Нью-Йорку Світлана Сталіна-Алілуєва заявила, що ні за, ні проти комунізму вона виступати не буде, хоч комуністичної ідеології не поділяє. І на тій конференції вона заявила, що за всі злочини, доконані під час правління Сталіна, відповідіє не лише він один, а й верхівка комуністичної партії, зокрема ті, що сидять і тепер у центральному комітеті.

Недавню зміну на головному пості в КГБ — усунення Семичастного і призначення на його місце В. Андропова — в західній пресі приписують утчі Сталінової дочки, хоч можливо зграто тут долю також і викриття советської шпигунської сітки в деяких країнах Західної Європи і Америки.

Припущення деяких українських журналістів на емітрації, що Світлану вислано з Москви з певними цілями, наваряд чи оправдане: вже її перші виступи в Америці, в яких вона виразно вказує пальцем на сучасну комуністичну верхівку, як на свідомих співучасників сталінських злочинів, годі опілатити тими "цілями", з якими її нібито вислано. Її втеча — надзвичайно тяжкий удар по престижеві советських правителів, які проповідують нині "соціалістичний гуманізм" і мирне співіснування країн з різними політичними режимами. На жаль, не знаємо ми ще реакції, яку викликала ця подія серед поневоленних Московю народів, зокрема в Україні.

У журналі "Нюзвік" з кінця травня в уривках зі своїх мемуарів Світлана ще раз признає, що проведєні її батьком чистки 30-их років були страшним явищем у советському житті, і що не може бути ніякого виправдання убивствам невинних людей. Але рівночасно вона заперечує значну частину "секретної" антисталінської промови, яку виголосив був Хрущов у 1965 році. Криваві експеси і утиски, що їх знали підсоветські люди за Сталіна, лише вона, були ділом рук усієї комуністичної партії, всього режиму, всієї системи. Світлана потверджує, що її мати поповнила самогубство, не змігши перенести жаху кривавих чисток.

Так, як досі, Світлана Алілуєва ніби не вваляє охоти навіязувати контактів з російською емітрацією. Єдиним хіба виїском було її знайомство з гандісторисом лєнінградського багету Нуреевим, татарського походження, який кілька років тому перекинувся був на Захід, до Британії, і тепер здобуває собі славу на європейських сценах.

Майже два місяці мовчала Москва про втечу Сталінової дочки — останнього члена його родини: сина Якова вбили у німецькому полоні, а другий син зник безвісти. Вперше згадав про Світлану з гострим осудом російський поет Вознесенський під час подорожі по Франції. Далі невизначено пригадав про неї на з'їзді письменників у Москві секретар спілки письменників

РЕЦЕНЗІЇ

ПРО ВРУНА СПРАВЖНЬОЇ ПОЕЗІЇ

Михайло Орест — ПІЗНІ ВРУНА. Книга поезій четверта. Інститут Літератури ім. Михайла Ореста. 1965. Мюнхен.

Поезія, на жаль, уже покійного поета М. Ореста, це синтез не тільки глибокої ерудиції, але й ментальної зрілості, прямо позасучасного аристократизму духовості. Той, хто вчитався в магію цього поетичного псалтиря, обтяженого трохи суворою, іноді навіть пессимістичною філософією, як же достойно і з яким літературним тактом висловлену, щойно той матиме змогу усвідомити велич справжньої поезії, тобто мовної експресії, витканої з найдорогоцінніших і найтонших тканин думки та слова. У поетичній спадщині М. Ореста сливе немає поезій типу публіцистично-політичного чи вітаїстичного, коли це розуміти як романтику вітальних потуг.

Поезія М. Ореста пронизана високим ідеалістичним

ших же днів свого перебування в Швейцарії, куди вона переїхала з Індії, Сталінова дочка опинилася під опікою людей, які стараються її використати в цілях коекзистенції зі Сходом. Уже на пресовій конференції в Нью Йорку з вступної інформації представника американської адвокатської фірми, яка опікується „найбільш промінімтним утікачем”, можна було в цьому переконатися. І вже тоді дехто звернув був увагу на те, що „заява”, з якою виступила Світлана перед журналістами на ньюйоркському летовищі, дуже пригадує форму і стиль доповідних рекламних фахівців з Медісон Евню. Також питання, передані журналістами в письмовій формі на тій „неполітичній конференції” в Нью Йорку, були старанно селекціоновані, і Світлана відповідала на них з певністю, не вагаючись. Що й казати, що питання, передані українським журналістом, в яких порушено деякі справи, зв’язані з Україною, до неї не дійшли.

Треба думати, що в жовтні, коли книжка Світлани Сталінової-Алілуєвої вийде в Нью Йорку англійською мовою, можна буде вже виразніше уявити причини її втечі, довідатись де-що цікавого з таємниць „мадридського двору”, хоч навряд чи знайде там читач якісь політичні ревелюції. Напевно подбають про це і редактори тієї книжки, які в добі коекзистенції не захочуть підривати мостів, так старанно будованих через Атлантийський океан.

патосом, доволі складної філософської конфігурації. Знайдемо в ній і культ містичного Граля, поєднаний з містерією східного пантеїзму, правда значно освоєного ментальністю сучасної людини, знайдемо патріотичний історіософський патос високої напруги і, самозрозуміло, глибинну ностальгію, цей *найавтентичніший* голос психології сучасного українського скитальства. І вся ця незвичайно складна проблематика перетворена на форму поетичного вислову, ніколи не позбавленого ліризму.

Досконалість творчого варстату в поезії М. Ореста подивугідна. Ніде ані сліду бомбастики чи манірности, хоч іноді аж моторошно спостерігати цю біжутерію техніки поетичного мистецтва. Очевидно, що ця біжутерія ряхтить тут дуже масшталтно на простих і суворих орнаментах колон і капітелів у соборі його строф. Переочити цього неможливо, бо це ж чудове багатство, яке дивує обробкою і матеріалом.

Домінуючий тон поезії М. Ореста не з нашої доби, бо це поезія майже сакрального характеру, яка звучить мов заперечення нашої богохульної дійсности, немаче херувімський хорал у незримих для нас копулях, що живемо в скубізованих вавилонах, де шаліє демон поспіху, де не може бути мови про контемплятивне дозвілля, з якого завжди відроджується і в якому передроджується людський ідеалізм.

Середовище завжди витискає свій знак на всьому, що творить людина. Характер і різноманітність людської творчости найпереконливіший цьому доказ. Самозрозуміло, що це відноситься також до поетів і їхньої творчости, особливо ж до формування матеріалу творчого, до формування словесного творила.

В цьому розумінні дуже цікаво порівняти ранні поезії М. Ореста з тими, що були написані й скомпоновані, поправді вирізьблені, в останніх літах життя поета, отже в Україні і в Німеччині. Тут маємо дві різні структури, — важку, муровану, насажену інтелектуалізмом, формально і змістовно монументальну поезію останніх літ, і легку, граціозну, егерично-ліричну поезію, що постала в Україні, без сумніву, не в ідилічних обставинах. Дві різні еманції — еманція архітектури і синьої далечини.

Крім оригінальної поетичної спадщини, покійний М. Орест залишив кілька томиків перекладів світової поезії, в чому виявив себе високоякісним майстром. Звичайно, добір авторів тут індивідуальний, і застереження відносно цього питання можуть виникнути, але кінець-кінцем треба згодитися з тим, що смак перекладача тут вирішальний. Не може перекладач перекласти тексту, який йому психічно чужий. Технічно, це прямо подвиг, коли взяти до уваги різноманітність стилістики та поетичних засобів хоч би у таких рафінованих поетів, як Водлер, Рільке та Верлен...

Все таки цей подвиг, цей блискучий показ перекладацької вмилости не встиг виявити себе повністю. Доводиться жаліти, що покійний поет М. Орест не залишив нам повного перекладу будь-якого античного авто-

З ТЕАТРАЛЬНОГО ЖИТТЯ

„КАССАНДРА”

В ПОСТАВІ ТОРОНТСЬКОГО ДРАМАТИЧНОГО АНСАМБЛЮ „ЗАГРАВА”

Подарунок високої ціни привезли до Нью Йорку торонтці: глибіню драматизму метафоричної „Кассандри” і подих справжнього театру.

Чи прочувала Леся Українка, що „нетеатральність” її драматичної творчості за півстоліття переоцінять її внуки на останнє слово власне театральності, і що такою вона залишиться на майбутнє, як трагедійні твори старовинної Греції?

Можливо, що Леся Українка надто була задивлена в ідейне спрямування своїх драматичних творів, щоб турбуватися можливостями їх здійснення засобами півного в той час реалізму. І хоч вона творила свої драми також із метою збагатити вбогий і примітивний репертуар тодішнього українського театру, дати відсіч русотяпам, які твердили, що українська драматургія неспроможна підстрибнути вище „Ковбаси та чарки”, треба визнати, що в той час драми Лесі Українки годі було розглядати як „сценічні” з тієї простої причини, що взагалі тодішній театр до них ще не доріс. Тож читачі дев’ястотих років були змушені сприймати, наприклад, „Кассандру” майже тільки збоку палючих ідей, заворожених в історії падіння Трої, бо її метафоричність стосувалася процесів, що відбувалися тоді в українському суспільстві в умовах поневолення Східної України царською Московією.

А чи прочувала наша геніяльна пророчиця, що метафоричність цього твору промовить ще яскравіше за півстоліття, коли аналогічність троянського коня буде ще вимовнішою, як була тоді, коли авторка поставила його перед очі земляків-опортуністів, дефетистів і коляборантів? Нас потрясає кожна фраза твору, кожний образ, кожна з постатей своїм аналогізмом до хвилюючих сучасних явищ не так уже на рідних землях, як посеред українського еміграційного суспільства.

У драмі перечислено всі пороки наших нащадків Епіметея, устами Кассандри дано належну оцінку сінонам-шпигунам, деїфобам хитрунам-політиканам, що чужими руками раді здобувати волю батьківщині, геленам — фальшивим пророкам, що своєю короткозо-

ра, поета, філософа чи історика, бо на такі переклади ми дуже, дуже вбогі.

Минулого року заходами друзів поета та ентузіастів його поезії вийшла в Німеччині остання посмертна збірка Ореста „Пізні вруна”. Видана ця збірка, як на наші можливості, майже по-бібліофільськи, з ляконічним увідним словом. Її читаш і читаш, і читаш. В цій невеличкій книжечці висловив її автор щось невлadne, справжнє і невимовно глибоке, щось загальнолюдське і автентично його власне, якийсь непроми-нальний чар вічних врун великої поезії.

В. Гаврилук

рістю причиняються до упадку Трої. Врешті й саму Кассандру авторка осуджує за брак моральної сили в покарі шпигуна, ворога Трої, що потім причинився до введення у місто велетенського дерев’яного коня, вповненого ворожим вояцтвом.

Справді, спостерігаючи хід драми на сцені, часом годі було позбутися враження, що Леся Українка присвячувала цей свій монументальний твір таки наським еміграційним сінонам, деїфобам, геленам... З якою мужньою силою, з яким патосом кидається тут клятьби на слабкість, хитрість, малодушність, трусливість, байдужість до загибаючої батьківщини в протиставленні до Долона, що, свідомий своєї згуби, кладе молоде життя на її жертівнику, за її майже вже неможливе визволення...

Постава цієї драми набирає особливого значення саме напередодні святкування 25-ліття постановки УПА, армії наших вкритих безсмертною славою Долонів. Адже їхня боротьба мала стільки ж реальних шансів на успіх, що й місія, в якій загинув Долон...

Режисер драми, Ю. Вельський, либонь, перший з наших режисерів на еміграції без претенсійного підкреслювання модерності сценічної концепції у режисерському виведенні, вмів вивести поставу з великим мистецьким успіхом власне дуже модерно, наснажуючи всі її умовності тією емоційністю, що тільки з’ясовувала ідею драматурга. Стиль постанови Вельського в якійсь мірі перегукується з постановою „Жайворонка” Аньої Теліжиним.

Протагоністка „Кассандри”, Н. Тарновецька створила сугестивний образ пророчиці. Вона винесла трагедійний образ Кассандри на висоту символу, не викликаючи у глядача ніяких застережень найменшим спадом чи ухилом від лінії, яку накреслили і режисер і її власна інтуїція. Протагоністкою Тарновецька була в цілому ансамблі і в дикції. За винятком В. Довганюка обсада „Кассандри” в більшій чи меншій мірі грішила супроти основного канону сценічного майстерства — дикції. Майже кожний актор по-своєму „заїдав” шелестівки, „ковтав” голосівки, не ставив голосу на діяфрагмі. Віримо, що цього недоліку талановитий ансамбль без більшого труду позбудеться.

Протиставний Кассандрі образ Поліксена у виконанні Х. Туркевич переконливий уже самою природою акторки. Її тендітна постать, дещо інфантильний спосіб жестикуляції та інтонації (тільки, ох, дикція!) лише підкреслювали трагедійність і монументалізм старшої сестри. Х. Туркевич — цінний набуток для ансамблю.

Незвичайно кольоритна поява Деїфоба — Т. Парченка дуже поширила типажний діапазон обсади. Розв’язаний у жестикуляції, рубашний у фразуванні реп-

лік, сильний голос, якби не дикція, був би гідним найбільших похвал.

Подібно, як Парченко, запам'ятався нам з постанови „Жайворонка” талановитий М. Лялька в ролі брата Кассандри, Гелена, віщуна-жерця. Як Парченко і Довганюк, Лялька виявив у новому втіленні багато винахідливості у послідовній, психологічно поглибленій побудові образу, хоч може не так, як у „Жайворонку”.

Паріс у виведенні Крушельницького переконував нас цілковитою незв'язаністю жесту. Для молодого актора це добрий завдаток.

Майже дебютантка (виступ у другій постанові!) в ролі Гелени, Р. Дольницька здивувала нас зрілістю акторських вальорів. Це, безумовно, сходяча зірка торонтського ансамблю.

Експресійністю виконання ролі Андромахи З. Банак подає чимало надій, хоч психологічно образ належало б децю поглибити.

На жаль, у цій постанові обдарований актор Л. Кушніренко не мав змоги в епізодичній ролі Долона виявитися на весь зріст, в такій мірі, як у „Жайворонку”.

Як уже сказано, В. Довганюк в подвійній ролі Ономаї і шпигуна Сінона створив два відмінні образи, чіткі, вирівняні, переконливі. Це — досягнення талановитого актора.

Валет під орудою хореографа Л. Білошицької здійснив вимогу сучасного театру: скупими засобами, умовністю досягнути максимум виразу, розгорнути широкий образ, неспівмірно більший від ужитих до його побудови засобів.

З успіхом брали ще участь З. Шевичук, Х. Савка, Л. Білошицька, М. Падик, як рабині, І. Кушніренко, Р. Тарновецький, А. Генік-Березовський, А. Ільків, Р. Зазуля, П. Дідур, В. Малиновський, З. Міщина, Ю. Наклович, Т. Сукманівський, Р. Савка, Б. Худоба.

Відмічуємо значний мистецький рівень синтетичних декорацій та бутафорії. Не менша похвала належить світлотехнікові за вдумливе орудування світляними ефектами. Та чомусь у програмці не подано прізвищ цих цінних співробітників ансамблю.

Багато на сцені було акторів-новаків. Деякі ролі були обсажені майже напередодні вистави. А все ж ми винесли з „Кассандри” пережиття, рівне тому, що його виносимо з доброго концерту чи з доброї книжки.

Були тут недоліки, як згадано, в дикції виконавців, може в ритмізації акції, може в недостатньо наголошуваних епізодах для виявлення ідейного спрямування драми. Але незаперечним є факт, що драматичний ансамбль „Заграва” є справжнім театром, який успішно розкриває ідеї драматичного твору Лесі Українки.

І ще одне привезли нам торонтці, за що їм щира дяка, а саме — засвідчення, що театральний модернізм це не завжди чудернацький трюкаж, що роздягає зі здорового глузду та елементарного естетизму драматичний твір, що модерними засобами можна розкрити куди глибше ідею твору, згущуючи його естетичний потенціал до такої сили, що аж ніяк не досягти її засобами традиційних формальних можливостей.

З правдивим жалем треба оцінювати зацікавлення

нюйоркської публіки постановою „Кассандри”. Заля була виповнена тільки на дві третини. З огірченням до виховників наших молодечих організацій ми ствердили майже повну відсутність молоді на залі. А власне зорганізовану молодь, порядком екскурсій, слід було познайомити з монументальним твором національної пророчиці.

І наприкінці: такі постанови, як „Жайворонка” чи „Кассандра”, повинні бути зафільмовані.

В. Ласовський

К О Н К У Р С КРАЙОВОГО КОМІТЕТУ ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 25-РІЧЧЯ ПОСТАННЯ УПА НА ЛІТЕРАТУРНІ ТВОРИ

Крайовий Комітет для відзначення 25-річчя постанови УПА розписує оцім конкурсі на літературні твори (повість, оповідання, поема, драма), присвячені збройному чині УПА, що завершила найновіший героїчний етап в історії української визвольної боротьби.

Твори, надіслані на конкурс, мусять бути повністю новими творами, ще ніде не публікованими.

Конкурсні нагороди діляться на дві групи. Перша група нагород за повісті та драматичні твори має три ступені: 1-ша — 1.000 доларів; 2-га 750 і 3-тя 500.

Друга група нагород за оповідання і поеми має чотири ступені: 1-ша — 300 доларів, 2-га — 250, 3-тя 200 і 4-та — 150.

Автори підписують конкурсні твори псевдами, а свої справжні прізвища подають в окремій заклесній конверті.

Конкурсні твори надіслати на адресу: Нешенел Комітет фор де Обсервенс оф де 25 Еннверсері оф УПА П. О. Бокс 304, Купер Ст., Нью Йорк, Н. Й. 10003, У. С. А.

Останній реченець надіслання конкурсних творів десь 15 квітня 1968 року.

Склад Конкурсного Жюрі буде своєчасно поданий до публічного відома.

Крайовий Комітет для Відзначення
25-річчя Постанови УПА

ВШАНУЙМО ВЕЛИКОГО ГЕТЬМАНА!

Цей рік багатий на знаменні річниці. До них належать, зокрема, річниця Великого Самотника і безстрашного борця за державну незалежність України, якого й досі виклинають в російських церквах по цей і по той бік заслони — Івана Мазепи. Його вибір Гетьманом 25 липня 1687 р. за новим стилем 8 серпня 1687 року — історична подія в житті України.

Голосним став на весь світ чин АВН у Стокгольмі, грандіозна акція під час відвідин тієї країни Хрущова і його реакція. „Мертві встануть з гробів!” — кричав тоді тиран. Вінок на саркофагу Карла XII, союзника України, приятеля Гетьмана Мазепи, розлютив російського тирана і — перелякав.

Пам'ять Мазепи мусить жити вічно в наших чинах і думках, зокрема в серцях і дії нашої молоді.

Враховуючи це, від довгого часу голова АБН, Ярослав Стецько, вживав заходів для встановлення в одному із славних європейських музеїв погруддя Великого Гетьмана. Підготовча праця проводиться АБН інтенсивно, один із найвидатніших українських різьбярів отримав завдання виготовити проєкт, який уже частинно сфінансовано, ще поки буде зібрана на цю ціль відповідна сума грошей. Майстер отримав низку документарних матеріалів, колекцію портретів Гетьмана, чужомовних і українських видань.

Свої цінні завваження-побажання в цій справі висловили д-р Дмитро Донцов, пані Наталія Геркен-Русова, д-р Б. Стебельський і ін., а також зацікавлені особи з Британії, Німеччини, Канади і Нефахівці. Пані Геркен-Русова поставила до диспозиції свою колекцію портретів Мазепи. Концепт скульптури вже опрацьовується.

Беручи до уваги велике виховне значення такої акції, Ярослав Стецько звернувся до Спільки Української Молоді, щоб вона зайнялася збіркою фондів на цю ціль. СУМ прийняв із захопленням цю ідею, і вже зібрано на британському терені поважну суму грошей. Приємно завважити що з лікарських кіл ЗДА прийшла прихильна думка щодо фінансової підтримки цієї справи.

Н. Н.

ПАНІ УЛЯНА ЦЕЛЕВИЧ В СИРАКЮЗАХ

Голова ГУ ОЖ ОЧСУ взяла участь у створенні нового Відділу

Патріотичні Сиракюзи приділяють багато уваги належному відзначенню 50-ліття Української Визвольної Революції, 25-ліття створення УПА і готуються зробити свій вклад в успішне завершення підготовки та проведення Світового Конгресу Вільних Українців.

У січні ц. р. місцевий Відділ УККА влаштував Свято Незалежності і Соборності, на якому з доповіддю виступив д-р Зенон Р. Винницький з Клівленду, визначний громадсько-політичний діяч, довголітній в'язень гітлерівських концтаборів.

У квітні ц. р. заходом Управи 26-го Відділу ООЧСУ постав Ініціативний комітет для створення Відділу Об'єднання Жінок ОЧСУ, який очолила проф. Мотря К. Богатюк і в склад якого увійшли пані: Софія Франціян, Марія Карпишин, Бронислава Мельничук та Константина Микитин. До Сиракюз запрошено голову Головної Управи ОЖ ОЧСУ пані Уляну Целевич з Шикаґо, відому громадську і політичну діячку, віцепрезидента АП АБН, учасницю Південної Похідної Групи в рр. 1941-42 та члена ексекютиви Крайового Комітету Тижня Поневолених Народів.

Крім доповіді для ширших кіл громадянства, яка відбулася 14 квітня в залі Українського Народного Дому на тему „У 50-ліття Української Визвольної Революції“, та інтерв'ю для слухачів Української Радіо-

програми того самого дня, пані Уляна Целевич зустрілася 13 травня з жіноцтвом, щоб обговорити можливості створення Відділу ОЖ ОЧСУ в Сиракюзах.

Зустріч з пані Уляною Целевич відкрила голова Ініціативного комітету проф. Мотря К. Богатюк. Президію установчих зборів вибрано в такому складі: Уляна Целевич — почесна голова, Мотря К. Богатюк — голова та Константина Микитин — секретар. Пані Уляна Целевич виголосила доповідь на тему: „Цілі й завдання ОЖ ОЧСУ в наших днях“, в якій між іншим згадала, що „Москва шукає підтримки від „прогресистів“ серед української еміґрації і коекзистенцією та культобміном намагається прикрити перед вільним світом дійсний стан у під'яремній Україні. В такій ситуації роля української патріотки є очевидною“.

Після дискусії довкола порушених проблем одногослосно ухвалено створити Відділ ОЖ ОЧСУ. Таких Відділів є вже понад півтора десятка. В Управу нового Відділу ввійшли: Софія Франціян — голова, Марія Карпишин — заступник голови і орг. референтка, Марія Шоробура — секретар, Теодора Грицик — скарбник, Бронислава Мельничук — суспільна опіка, Константина Микитин — культ.-освітня референтка, Мотря К. Богатюк — преса, інформація і зовнішні зв'язки, Анна Вовк та Калина Волошин — члени Управи. Контрольна Комісія: Ярослава Жмур — голова, Анна Гусак і Марія Машталір — члени. Товариський Суд: Михайлина Годжак — голова, Софія Вашуцька і Надія Полівчак — члени.

МЮБ

ПОХІДНІ ГРУПИ 1941-42

Інтерв'ю з головою ГУ ОЖ ОЧСУ пані Уляною Целевич, що його передавала Українська Радіо програма м. Сиракюз 14 травня.

Минулого року сповнилося 25 років від того часу, коли в розпалі німецького наступу на Україну сотні членів Організації Українських Націоналістів на наказ Проводу нелегально перейшли річку Збруч і подалися до своїх місць призначення.

Ці Похідні Групи посувалися майже одночасно з фронтовою лінією в повному прихованні від німецьких військових та цивільних властей. Нерідкими були випадки, коли виходили вони навіть вперед поза фронтову лінію, перебуваючи таким чином на території, окупованій більшовиками.

Кожний член Похідної Групи поспішав на місце свого призначення, щоб виконати дане йому Проводом ОУН доручення, ще до часу, поки прибудуть німецька адміністрація і поліція.

Дії членів Похідних Груп знайдуть окреме місце в новітній історії нашого народу, бо вони вселяли надію в стероризовані душі наших братів на Східних Землях і додавали їм відваги стати собою та боронитися чинно, коли для того прийде слушний час. Вони попередили українців на Східних Землях про те, що німці несуть з собою не визволення, а жорстокий терор та пе-

ОЖ ОЧСУ В СПІЛЬНІЙ АКЦІЇ З МАТЕРЯМИ-АМЕРИКАНКАМИ

НАШІ ДЕЛЕГАТКИ У ВАШИНГТОНІ

Делегатки ОЖ ОЧСУ з Нью Йорку і Філадельфії 4 травня ц. р. взяли участь у маніфестації перед Білим Домом. Зорганізували цю маніфестацію матері, сини яких борються у В'єтнамі. Вони прибули з різних стейтів до столиці, щоб засвідчити свій патріотизм, свою готовість за свободу людства принести найбільшу жертву — здоров'я і навіть життя своїх синів. Але рівно-

реслідування. Тому, казали вони, на треба вірити в німецьку пропаганду та „приязнь“, але слід орієнтуватися на власні сили та власну ініціативу.

Дуже скоро наша інформація і перестороги знайшли підтвердження: німці внарештували у Львові членів Тимчасового Правління України на чолі з головою Ярославом Стецьком, як також Провідника ОУН Степана Вандеру.

На звільнених від большевиків землях було зорганізовано адміністрацію, господарське і культурне життя, самоврядування, шкільництво, і все це заскочило німців та змусило їх до певної міри рахуватися з волею українського населення. Місцева адміністрація, яку зорганізовано з допомогою Похідних Груп, вдержалась майже до кінця німецької окупації.

Пізніше, коли члени УПА приходили на Східні Землі, вони скеровувались до тих людей, з якими вже співпрацювали Похідні Групи і які виявили себе як патріоти в українській визвольній боротьбі. Члени УПА зустріли там уже місцевих членів Організації Українських Націоналістів, за якими йшов народ.

Провід ОУН планував похід на Східню Україну задовго перед вибухом війни. Структура Похідних Груп була така:

Перша похідна лінія ділилась на Північну Похідну Групу з осідком у Києві, якою командував Микола Климишин, Середню Похідну Групу і Південну Похідну Групу, яку вів Зенон Матла. Була також і Кримська Підгрупа, з осідком у Миколаєві. Вона зазнала найбільшого знищення, бо тільки дві особи з неї врятувалось.

Друга лінія походу — це була Похідна Група, призначена на Лівобережжя. Її очолювали друг Ленін, який у 1933 р., з наказу Проводу ОУН під час голоду, зорганізованого Москвою в Україні, стріляв у Львові на большевицького консула, та його заступник, а згодом керівник групи Іван Клим, який згинув з рук німецького окупанта.

В поході брали також активну участь українські жінки. У широковідомому рою „Зелених Жаб“ було 13 дівчат.

У цьому змагу згинувало багато друзів і подруг, пам'ять яких вічно житиме у відродженій Україні. І тому з великою пошаною схилимо голови перед тіннями тих, що за волю України поклали свої молоді голови на її широких степах.

часно вони вимагали від Уряду, щоб він не легковажив цієї їх готовості політикою супроти Советського Союзу і його сателітів. Бож коли Америка допомагає Південному В'єтнамові своїми вояками, то як розуміти її торгівлю з СРСР та іншими комуністичними країнами, які підсилюють Північний В'єтнам своєю зброєю і американськими ж таки стратегічними матеріалами?

І коли американські матері, сини яких в далекій Південній Азії борються з комуністами, звернулись до американського громадянства, щоб воно піддержало їхнє домагання припинити торгівлю з Советським Союзом і його сателітами, то Об'єднання Жінок ОЧСУ зразу відгукнулося на це звернення, вислаючи до Вашингтону телеграми з запевненням підтримки його політики у В'єтнамі, але рівночасно з протестом проти будь-яких торговельних трансакцій з Москвою та її сателітами.

Ранком 4-го травня делегатки Хрестового Походу Матерів зібралися перед будинком Конгресу. В руках петиції з тисячами підписів. Діставши інформації від представника Державного Департаменту, вони розходяться до бюр конгресменів своїх стейтів. Однак, не всі конгресмени їх прийняли: дехто саме тоді був на „важливих нарадах“, дехто „не мав часу“. Конгресмени, які з співчуттям ставляться до домагань делегаток, прийняли їх ввічливо і вияснили: вибранці народу — сказали вони — мусять своїх виборців слухати, тож треба йти до них, переконувати, добиватися своєї мети.

Перед другою по полудні українська делегація відвідала пам'ятник Шевченкові, щоб віддати поклін великому борцеві за свободу і гідність людини. Звідтіля недалеко до рогу Конститушен Евню і 15-ої вулиці, де вже формувався похід. До численних американських прапорів долучився і синьо-жовтий із золотим тризубом. У руках наших демонстранток транспарент: „Українські матері вітають своїх вояків у В'єтнамі!“

Обличчя жінок спокійні, поважні. Рівним кроком колону маршує в напрямі Білого Дому. Численні кореспонденти, фоторепортери і поліцейсти вже чекають біля огорожі парку, вглибині якого біліє президентська резиденція. Вітер розвіває прапори і транспаренти. Демонстранти хвилюються.

Розмова пані С. Б. Джансон, заступниці голови „Крюсейд Мадерс“ (припадкова однаковість прізвищ з Президентом) з представником Президента біля вхідної брами триває чомусь задовго. Він питає, відповідає на запитання, щось дискутує, пояснює. І нарешті заявляє: „Президент тепер зайнятий і особисто прийняти вас не може“. Делегатки були на це пригтовані. На їхніх обличчях зрівноваженість і діловість. Тепер вони готуються до від'їзду замовленими омнібусами на Арлінгтонський цвинтар, щоб покласти вінок на могилі Невідомого Вояка.

Українська делегація відбуває хвилинну нараду: долучитися до американської чи їхати самостійно? Рішили їхати самі.

Недалека дорога через ріку Потомак, і ми вже на кладовищі. Дві сумівки, Марійка Данилів і Бригіда Заяць, тримають перед собою вінок з жовтих хризантем і фіолетових лілей із золотим написом на синій стяжці: „Від українських матерів”. За ними йдуть подруги: М. Ласовська, С. Бернадин, Д. Степаняк і Л. Костик. Назустріч їм виходить підстаршина і запитує, від кого делегація. Після того бере вінок і заявляє, що мусять телефонічно поспитати дозволу команди на його покладення. Делегація стоїть перед струнками, білими колонами і чекає. Підстаршина виходить, запрошує до будинку і пояснює хід церемонії.

Добігає п'ята по полудні. З будинку виходить сержант і всім присутнім урочисто проголошує, що відбудеться покладення вінка на могили Невідомого Вояка від українських матерів. Вояк, що стояв на варті біля могили, відійшов, а по мармурових сходах зійшли до могили і стали збоку сержант із сурмачем. По хвилині зійшов підстаршина, а за ним делегатки з вінком.

Вінок покладено. Сурма тужливо грає над могилою Невідомого Вояка і над могилами тисяч і тисяч воляків, що лежать довкруги. Стають перед очима українці, що впали у В'єтнамі поруч з американцями, наші славні упівці, що полягли в боротьбі з московськими і німецькими окупантами...

Дрижить у передвечірньому повітрі жалібний спів сурми. І уявляється: монументальна споруда у майбутньому Києві, стотисячний натовп людей, море блакитно-жовтих прапорів і матері, що складають на символічну могилу вінок невмирущості борцям, які згинили за волю України.

Дужчає холодний вітер. Розвіває блакитні стяжки із золотим написом. Українські делегатки покидають кладовище з слізьми на очах.

М. Ласовська

НОВИЙ ВІДДІЛ ОЖ ОЧСУ В ДЕТРОЙТІ

Організації Українського Визвольного Фронту в Детройті зросли ще на одну організацію — Відділ Об'єднання Жінок ОЧСУ.

Збори членів нового Відділу ОЖ ОЧСУ відкрила Ярослава Жданів, яка, привітавши прийвних, поінформувала, що кол. Ліга Українських Жінок у Детройті, з огляду на пожвавлення жіночого націоналістичного руху в Америці у зв'язку з створенням Об'єднання Жінок ОЧСУ, вирішила прийняти новий статут та нову назву і включитися в мережу ОЖ ОЧСУ для ведення спільної праці в системі Організацій Українського Визвольного Фронту.

Зборами проводила президія в складі: Іванна Цісик — голова, Анна Вабій — секретарка і Ольга Захарій — член.

Іванна Цісик прочитала статут ОЖ ОЧСУ і поінформувала про його цілі та завдання, з'ясовуючи, що це Об'єднання в ніякому разі не думає колідувати з іншими жіночими організаціями, зокрема з Союзом Українок Америки, в якому його члени активно довгі роки працюють. СУА, — заявила І. Цісик, — не може протиставитись існуванню ОЖ ОЧСУ чи інших жіночих організацій так, як не протиставиться існуванню Золотого Хреста, що, як відомо, працює в системі мельниківського середовища. Основне завдання Об'єднання ОЖ ОЧСУ, — інформувала І. Цісик, — брати чинну участь в ідейно-політичній роботі, яку проводять Організації Визвольного Фронту, особливо в цю пору посиленого наступу Москви на українську еміграцію. Зокрема ОЖ ОЧСУ буде нести допомогу потребуючим родинам тих, що впали в боротьбі за волю України.

Мгр В. Щербій, голова 10 Відділу ООЧСУ, і мгр М. Дужий, голова Координаційного комітету ОВФ, привітали збори, заохочуючи членів нової організації до активної праці.

Після речевої дискусії, в якій брали участь Ольга Луцька, Стефанія Легета, Дарія Козак, Теофіля Дужа і ін., прийнято новий статут і обрано Управу в такому складі: Ярослава Жданів — голова, Стефанія Легета і Марія Березовська — заст. голови, Ольга Луцька — культ.-осв. референт і секретар та Теофіля Дужа, Грина Щербій, М. Лободоцька і М. Воскрес — члени. Контрольна Комісія: Іванна Цісик, Мирослава Крук і Юлія Мелимук.

Не маємо сумніву, що новий Відділ Об'єднання Жінок ОЧСУ внесе пожвавлення в працю Організацій Визвольного Фронту в Детройті.

Н. Н.

ЗАКОН АКЦІЇ І РЕАКЦІЇ

(Дуже сумна гумореска)

Колись у школі вчили дітей про цей закон фізики так: кожна дія, чи пак акція, спричиняє протиакцію, чи пак реакцію.

Озвездна різ, реакції на акції можуть бути всякого роду, навіть зовсім несподівані.

От, колись, ще перед війною, казали, наступив ненароком у трамвай якийсь советський громадянин жидові на мозолі, і жид, обурений тією акцією, назвав того громадянина — анти-семітом.

Реакція — виразно нелогічна.

А це вже з недавніх днів. Групі американських туристів советський провідник розповідає на московському летовищі про це „сьоме гудо світу”.

— Оце летовище, — каже провідник, — ціл-

ковито змодернізоване, заавтоматизоване, і все в ньому на електроніці та на компютерах. Воно у десять разів більше за найбільше в Лондоні і у вісім разів більше за найбільше в Нью-Йорку. Щохвилини на ньому приземлюється п'ять літаків...

— Перепрошую! — перебив провідника один з туристів. — Ми тут стоїмо вже 25 хвилин, а я ще не бачив, окрім нашого, ні одного літака, який би тут приземлювався.

Прозідник набурмосився, помовчав, а тоді з обуренням до туриста:

— А що ви там, в Америці, з муринами виробляєте?!

Реакція — заскожлива.

І третій приклад:

Виходить у Детройті сатирично-гумористичний журнал „Лис Микита”. Ось такий собі на вісім сторінок, з вузьким колом постійних у ньому облич, з фамілією хронікою, зрозумілою гасом лише для родаків та втаємнижених, і з усякими сміховинами, оригінальними чи запозиченими з кийського „Перця”. Замість бюрократів, пездалих голів колгоспів, ледарів та паразитів у штанах „дудозкою”, що визерпують об'єкти гумористичних вправ „Перця”, фігурували в „Лисі Микиті” до недавнього часу переважно платники національного податку, УККА, ЗУДК, „національна бара”, деякі наші популярні громадські та національні діячі і всякого роду політичні ребуси — все це в незлобивому, добродушному і — талановито оформленому вигляді. Люди читали і сміялись.

Аж ось не знати з яких пригин, чи щоб поширити тематику й піднести наклад, чи з пригини персональної урази, чи з якоїсь іншої, що їй годі збагнути смертному головікові, редактор цього журналу, він же видавець, автор карикатур і носій всіляких псевдонімів, узяв під гураганний вогонь „бандерівців”, „визвольнотерористів”, „екстремістів” та інших „ворогів народу” — представляючи їх гасом так, як то роблять менше талановиті співробітники „Перця”.

У кожному числі „Лиса Микити” пливе горна фарба, густо вимащуючи оті нові об'єкти гумористичних вправ. І у пана редактора, як у тієї бабусі з казки про червону шапку, гасом

навіть вискалюються гострі порцелянові зубки. Порушуючи довголітню традицію гумористично-сатиричного журналу, він подеколи навіть містить таборового стилю уципльиву й несмазну публіцистику.

На всю цю, сказати б, акцію у березневому числі „Вісника” появилася скромна реакція. Миколи Пезального у формі замітки-фейлетону під назвою „Куди прямуєш, Лисе?”. Микола Пезальний, зробивши короткий огляд антибандерівських вправ „Лиса”, слушно поставив в заголовку свого фейлетону таке запитання його редакторові.

Після цього в „Лисі Микиті” надруковано карикатуру, в якій злени ООЧСУ в подібні потворних гномів вимащують ззаду червоною фарбою якогось дженглмена, що, либонь, має зображувати самого розгніваного пана редактора.

І в тому ж числі надруковано герметичною мовою чи то автонекролог чи зворушливу історію талановитого письменника — може також пана редактора? — якого на цвіту прибили, зацькували, загулювали „плебей духа”, озевидно, бандерівці.

А потім появилася ще ніби меморандум-„визяснення”, у якому якийсь псевдонім, злінгувавши Миколу Пезального, а „Вісник” зневажливо назвавши „журнальзником”, звернув свій гнів на — кого б ви, читачу, думали? — на „Гомін України” і „Визвольний Шлях”, як той анекдотичний дискусант, що за браком аргументів позав лягти всіх опонентів своїх. Одним словом: „А що ви там, в Америці, з муринами виробляєте?!”

**

— Зевсе, ти гніваєшся, знаєш, не маєш рації! — казали стародавні греки про батька всіх богів.

Редактор „Лиса Микити”, веселого, гасом аж надто веселого журналу, озевидна річ, не є і не буде Зевсом, а підписаний нижче автор цієї сумної гуморески не є і не буде елліном. Але в такій, як кажуть наші журналісти, ситуації нічого йому не залишається, як повторити запит свого колеги: „Куди прямуєш, Лисе?”

Микола Сумний

СПОГАДИ З МИНУЛОГО

ПАЦИФІКАЦІЯ СЕЛА СТАРА РОПА В 1919 РОЦІ

Пан І. Б., розповідаючи про польську пацифікацію в його селі у 1919 році, якої він був наочним свідком, мавши тоді 12 років, просить подати цей свій спогад до загального відома, щоб наше молоде покоління і ті старші люди, що пацифікації не зазнали, мали уявлення про те, як поступав польський уряд у відношенні до автохтонів українських земель. Свого підвищення він не подає з огляду на безпеку членів родини, які живуть за залізною заслоною.

Це було перед жнивими 1919 року. Мама вийшла в поле, мабуть, полоти просо, а тато, колишній вояк УГА, залишився у хаті з перев'язаною раненою рукою. Саме по відході мами він зауважив, що через поле до села з різних сторін йдуть польські вояки. Передчуваючи щось недобре, він вибіг з хати і завернув маму.

За кілька хвилин до хати увійшли поляки. Один із них наказав татові йти з ним до громадського уряду. Тато забрав мене з собою.

По дорозі ми бачили, як одні вояки зганяли людей з поля, а інші ходили по хатах ніби шукаючи зброї, але при тому забирали з собою краще майно. Забирали також худобу і кури. Потерпіли найбільше ті родини, члени яких були в українській армії.

В громадському уряді було багато людей, а між ними й місцеві два жиди. Один польський підстаршина влаштував з жидами „комедію”: поставив їх перед собою і давав накази, щоб вони з усієї сили били один одного по лиці. Коли удар не був достатньо сильний, підстаршина сам бив жиди в лице. Опісля ножицями побтинав їм бороди. Вони плакали, вояки тишилися, а селяни зі страхом чекали.

До громадського уряду надійшов поручник Драч з сусіднього села Муровані Ляшки з поляками цивілями і секретарем уряду Кручаком. Всіх селян вигнали на подвір'я, де Драч вигосив промову, яку закінчив наказом здати негайно всю зброю. Опісля з своїми помічниками він вернувся до уряду і став чекати. Але ніхто зброї не приносив.

Тоді за порадою секретаря і цивільних поляків Драч наказав викликати поодинокі селян

до уряду, де над ними учиняли розправу. Де-хто при такій розправі втрачав притомність, а сильніші, залишаючи по собі криваві сліди, рачкували додому. Моє хлоп'яче серце стискалося від болю, і я плакав. Та, зміркувавши небезпеку, я непомітно прослизнув попри вояка, що сидів біля воріт на варті, вибіг з подвір'я і сховався в кукурудзі. Може подумавши, що то втік хтось із дорослих селян, вояки почали стріляти навмання по кукурудзі. Почувши пошвику куль, я припав до землі...

Друга вандальська картина розігралася недалеко громадського уряду. Польські вояки зігнали до стодоли всіх дітей із села, закрили двері і підперли їх колами, а перед стодолю підпалили купу соломи. До дітей вони кричали, щоб признавались, чий батько має зброю. Діти зняли страшний вереск, а матерів, що поривалися їх рятувати, вояки відганяли від стодоли прикладами рушниць. Поручник копав їх ногами і кричав, що всіх дітей спалить. Та діти, хоч жахалися страшної смерті, нічого не могли виявити, бо нічого не знали про заховану зброю. Отже, полякам цей трюк не вдався.

Тим часом у громадському уряді тривали екзекуції. Збитих до крові, зомлілих селян поливали солоною водою і кидали під шпою. В першу чергу катували свідоміших і тих, що служили в українському війську. Решту селян поручник Драч зігнав до купи і, командуючи, змушував повних шість годин присідати і вставати. Знесилені люди умлівали, і вже ніякими побоями Драчеві не вдавалося звести їх на ноги.

Після того на всіх селян наложили контрибуцію. Була це велика сума, але яка саме — не пам'ятаю. Всі вартісніші речі у людей забрали, багато худоби вивели, і село лишилося ожечабачене.

Яка шкода, що тоді всі українці не стали одностайно проти поляків!

Хай цей один з тисячі фактів усвідомить молоде покоління, яке повинно знати, що свою державу можна лише вибороти, що ніякий окупант добровільно не зречеться того, що він забрав.

Б. К.

ДЕ НАШІ РЕПАТРІЙОВАНІ ЛЮДИ?

Всі наші люди на еміграції добре пам'ятають, як після другої світової війни переводилась большевицька репатріаційна акція в країнах Західної Європи. Однак, досі не з'ясовано, скільки саме у ті роки силою вивезено українців до ССРСР. А така статистика була б потрібна з багатьох поглядів, головню — вона б стала грізним обвинувальним актом супроти большевицьких людоморів.

Користуючись різними відкритими й таємними договорами з альянтами, які дозволили большевикам примусово забирати колишніх советських громадян до ССРСР, діяли десятки советських репатріаційних комісій, що склалися переважно із військовиків та службовців МВД. Українських емігрантів хапали просто на вулицях, по приватних мешканнях, по таборах УНРРА. Ладовані до вагонів люди кидалися під їх колеса, кінчали життя самогубством, аби лише не бути вивезеним до ССРСР.

У таборі УНРРА в селі Гайденав коло Гамбургу українські втікачі з большевицького „раю” виставляли довкола села варту, і, як тільки появлялися автомашини з советськими людоловами, всі люди тікали, ховаючись поміж німцями та в лісах. У Ганновері в підвалі одного з будинків знайшли десятки замуrowаних трупів утікачів із Советського Союзу.

Одначе, большевикам удалося все таки дуже багато наших людей вивезти. Де ж вони тепер? Варто було б, щоб відповідні українські чинники цим питанням зайнялися. Відомо, що всі ті репатрійовані не потрапили додому, а були або вивезені на примусові роботи в глибину Росії, або були знищені, як „вороги народу”. Ось кілька прикладів:

У 1947-му році в Ганновері був схоплений і силою вивезений молодий хлопець родом з містечка Мерефи коло Харкова. Тому юнакові пощастило втекти з емведівських лабет зі східної зони Німеччини назад до Ганноверу. Повернув-

ся він у самій сорочці і штанях, обстрижений як рекрут. Він оповідав своїм землякам, що з українськими репатріантами большевики виробляли несамовиті речі. Насамперед усіх їх загнали в кошару, як овець, відібравши перед тим валізки, одяг, годинники та інші цінні речі, а опісля мужчин поділили на групи: молодих, старших, старих і підлітків. Поводилися з усіма брутально, морили голодом і били, заявляючи: „Ви Україну побачите, як свої вуха”.

Згаданому юнакові пощастило втекти, але що сталося з іншими?

З автором цих рядків жили в одному таборі „остарбайтерів” троє молодих українських письменників: поет Іван Лук'яненко, прозаїк Павло Коваль та поет Олесь Журба-Грищенко. Усі вони по війні були репатрійовані. Минуло два десятки років, і ні Журби, ані Ковалья ніде в українській советській пресі не видно. А були ж вони обдаровані письменники. Олесь Журба-Грищенко — родом з Київщини — писав ліричні вірші, в яких ніколи не виступав проти советського режиму. Одначе, з виїздом на Україну він пропав, як вода змила. Те саме сталося і з талановитим прозаїком Павлом Ковалем. Ще й досі пригадується його чудесне оповідання „Надщерблене серце” — про голод в Україні 1932-33-ох років. З цих трьох названих живе й пише досі, здається, під прізвищем Савич — Іван Лук'яненко, який був ревним комуністом та прославляв у віршах „партію й радянську владу”. Очевидно, такі, як Лук'яненко, вешталися на Заході в ролі російсько-большевицьких вислужників.

Але де ті сотні й тисячі українців, які були силою репатрійовані і які були „льояльними” до советської влади або навіть були „неутральними”?

Треба припускати, що багато з тих наших людей померло під тортурами чекістів або загинуло на заслання в таборах примусової праці.

ПРИЙМАЄМО ЗАМОВЛЕННЯ НА КНИЖКИ НАШИХ ІСТОРИКІВ:

ПРОФ. О. ОГЛОБЛИНА і ПРОФ. М. ЧУБАТОГО.